

Küresel Demografik Eğilimler Bağlamında Uluslararası Kuruluşların Demografik Değişime Bakışı

The Overview of International Organizations to the Demographic Change in the Context of Global Demographic Tendency

Aynur YUMURTACI

İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı

Nisan 2018, Cilt 8, Sayı 1, Sayfa 187-214
April 2018, Volume 8, Issue 1, Page 187-214

P-ISSN: 2146-4839
E-ISSN: 2148-483X

2018-1

e-posta: sgd@sgk.gov.tr

Yazılar yayımlanmak üzere kabul edildiği takdirde, SGD elektronik ortamda tam metin olarak yayımlamak da dahil olmak üzere, tüm yayın haklarına sahip olacaktır. Yayımlanan yazılardaki görüşlerin sorumluluğu yazarlarına aittir. Yazı ve tablolardan kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

If the manuscripts are accepted to be published, the SGD has the possession of right of publication and the copyright of the manuscripts, included publishing the whole text in the digital area. Articles published in the journal represent solely the views of the authors.

Some parts of the articles and the tables can be cited by showing the source.

SGD

Sosyal Güvenlik Dergisi
Journal of Social Security

Cilt: 8 - Sayı: 1 - Yıl: 2018
Volume: 8 - Issue: 1 - Year: 2018

P-ISSN: 2146-4839
E-ISSN: 2148-483X

Sahibi / Owner of the Journal

Sosyal Güvenlik Kurumu Adına / *On behalf of the Social Security Institution*
Dr. Mehmet Selim BAĞLI
(Kurum Başkanı / *President of the Institution*)

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü / Responsible Publication Manager
Uğur KORKMAZ

Yayın Kurulu / Editorial Board

Cevdet CEYLAN
Eyüp Sabri DEMİRCİ
Erdoğan ÜVEDİ
Murat ASLAN
Faruk KAHVECİOĞLU

Editörler / Editors

Doç. Dr. Erdem CAM
Selda DEMİR

Yayın Türü: Uluslararası Süreli Yayın / *Type of Publication: Periodical*
Yayın Aralığı: 6 aylık / *Frequency of Publication: Twice a Year*
Dili: Türkçe ve İngilizce / **Language:** Turkish and English
Basım Tarihi/Press Date: 20/04/2018

Sosyal Güvenlik Dergisi (SGD),
TUBİTAK ULAKBİM-TR
EBSCO HOST -US
ECONBIZ - GE
INDEX COPERNICUS INTERNATIONAL -PL
SCIENTIFIC INDEXING SERVICES - US
JOURNAL FACTOR
ASOS INDEX - TR
SOBIAD - TR
DERGİPARK - TR
tarafından indekslenmektedir.

© Tüm hakları saklıdır. Sosyal Güvenlik Dergisi'nde yer alan bilimsel çalışmaların bir kısmı ya da tamamı telif hakları saklı kalmak üzere eğitim, araştırma ve bilimsel amaçlarla çoğaltılabilir.

Tasarım / Design: PERSPEKTİF Matbacılık Tasarım Tic.Ltd.Şti. (0 312) 384 20 55 - Ankara
Basım Yeri / Printed by: PERSPEKTİF Matbacılık Tasarım Tic.Ltd.Şti. (0 312) 384 20 55 - Ankara

İletişim Bilgileri / Contact Information

Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı
Ziyabey Caddesi No: 6 Balgat / Ankara / TÜRKİYE
Tel / Phone: +90 312 207 88 91 - 207 87 70 • Faks / Fax: +90 207 78 19
Erişim: <http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/sgd/tr> • e-posta / e-mail: sgd@sgk.gov.tr

ULUSLARARASI DANIŐMA KURULU / INTERNATIONAL ADVISORY BOARD

Professor Yener ALTUNBAŐ
Bangor University - UK

Professor zay MEHMET
University of Carleton - CA

Asst. Prof. Sara HSU
State University of New York - USA

Professor Paul Leonard GALLINA
Bishop's University - CA

Professor Allan MOSCOVITCH
University of Carleton - CA

Asst. Prof. C. Rada Von ARNIM
University of Utah - USA

Professor Jacqueline S. ISMAEL
University of Calgary - CA

Professor Mark THOMPSON
University of British Columbia - CA

ULUSAL DANIŐMA KURULU / NATIONAL ADVISORY BOARD

Prof. Dr. Ahmet Cevat ACAR
TBA

Prof. Dr. NrŐen CANIKLİOĞLU
Marmara Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Sarper SÜZEK
Atılım Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. İsmail AĐIRBAŐ
Ankara Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi

Prof. Dr. Fevzi DEMİR
YaŐar Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Müjdat ŞAKAR
Marmara Üniversitesi
İktisat Fakültesi

Prof. Dr. rsan AKBULUT
TODAİE

Prof. Dr. A. Murat DEMİRCİOĞLU
Yıldız Teknik Üniversitesi İİBF

Prof. Dr. Savaş TAŐKENT
İstanbul Teknik Üniversitesi
İŞletme Fakültesi

Prof. Dr. Levent AKIN
Ankara Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Ömer EKMEKÇİ
İstanbul Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Ferda YERDELEN TATOĞLU
İstanbul Üniversitesi
İktisat Fakültesi

Prof. Dr. Yusuf ALPER
Uludağ Üniversitesi İİBF

Prof. Dr. E. Murat ENGİN
Galatasaray Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Sabri TEKİR
İzmir Üniversitesi İİBF

Prof. Dr. Faruk ANDAÇ
Çağ Üniversitesi Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Őukran ERTÜRK
Dokuz Eylül Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Türker TOPALHAN
Gazi Üniversitesi İİBF

Prof. Dr. Kadir ARICI
Gazi Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Afsun Ezel ESATOĞLU
Ankara Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi

Prof. Dr. Aziz Can TUNCAY
BahçeŐehir Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Onur Ender ASLAN
TODAİE

Prof. Dr. Ali GÜZEL
Kadir Has Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. M. Fatih UŐAN
Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Berrin Ceylan ATAMAN
AltınbaŐ Üniversitesi
İkt. İdr. ve Sos. Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Alpay HEKİMLER
Namık Kemal Üniversitesi İİBF

Doç. Dr. Gaye BAYCIK
Ankara Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Hayriye ATİK
Erciyes Üniversitesi İİBF

Prof. Dr. OĞuz KARADENİZ
Pamukkale Üniversitesi İİBF

Doç. Dr. Hediye ERGİN
Marmara Üniversitesi
İktisat Fakültesi

Prof. Dr. Zakir AVŐAR
Gazi Üniversitesi
İletifim Fakültesi

Prof. Dr. Trksel KAYA BENGŐHIR
TODAİE

Doç. Dr. Emel İSLAMOĞLU
Sakarya Üniversitesi
Siyasal Bilgiler Fakültesi

Prof. Dr. Ufuk AYDIN
Anadolu Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. AŐkın KESER
Uludağ Üniversitesi İİBF

Doç. Dr. Saim OCAK
Marmara Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Remzi AYGÜN
Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi

Prof. Dr. Cem KILIÇ
TOBB ET İİBF

Doç. Dr. Ercüment ÖZKARACA
Marmara Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Abdurrahman AYHAN
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
İİBF

Prof. Dr. Ali Rıza OKUR
İstanbul Sabahattin Zaim
niversitesi Hukuk Fakültesi

Doç. Dr. Mehmet TOP
Hacettepe Üniversitesi İİBF

Prof. Dr. Serpil AYTAÇ
Uludağ Üniversitesi İİBF

Prof. Dr. Serdar SAYAN
TOBB ET İİBF

Doç. Dr. Gülbiye YENİMAHALLELİ
Ankara Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi

Prof. Dr. Mehmet BARCA
Ankara Sosyal Bilimler
niversitesi SBF

Prof. Dr. Ali Nazım SZER
YaŐar Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Doç. Dr. Sinem YILDIRIMALP
Sakarya Üniversitesi
Siyasal Bilgiler Fakültesi

14. SAYIDA HAKEMLİK YAPAN AKADEMİSYENLERİN LİSTESİ / REFEREE LIST FOR THIS ISSUE

Prof. Dr. Yusuf ALPER
Uludağ Üniversitesi
İktisadi İdari Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Murat ATAN
Gazi Üniversitesi
İktisadi İdari Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Bülent BAYAT
Gazi Üniversitesi
İktisadi İdari Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Afsun Ezel ESATOĞLU
Ankara Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi

Prof. Dr. Şenay GÖKBAYRAK
Ankara Üniversitesi
Siyasal Bilgiler Fakültesi

Prof. Dr. Banu UÇKAN HEKİMLER
Anadolu Üniversitesi
İktisadi İdari Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. İlknur KILKIŞ
Uludağ Üniversitesi
İktisadi İdari Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Birgül PİYAL
Ankara Üniversitesi
Tıp Fakültesi

Prof. Dr. Müjdat ŞAKAR
Marmara Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Metin PİŞKİN
Ankara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Fakültesi

Prof. Dr. Ferda YERDELEN TATOĞLU
İstanbul Üniversitesi
İktisat Fakültesi

Doç. Dr. Erdem CAM
Çalışma ve Sosyal Güvenlik Eğitim ve
Araştırma Merkezi

Doç. Dr. Mehmet Ali ERYURT
Hacettepe Üniversitesi
Nüfus Etütleri Enstitüsü

Doç. Dr. Derya HASTA
Ankara Üniversitesi
Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi

Doç. Dr. Fuat MAN
Sakarya Üniversitesi
İşletme Fakültesi

Doç. Dr. Fatih SARAÇOĞLU
Gazi Üniversitesi
İktisadi İdari Bilimler Fakültesi

Doç. Dr. Gökhan OSMANOĞLU
Ankara Etilik Hastane Sağlık Hizmetleri A.Ş.

Doç. Dr. Hasan ÖRKÇÜ
Gazi Üniversitesi
Fen Fakültesi

Doç. Dr. Ercüment ÖZKARACA
Marmara Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Doç. Dr. Gülbiye YENİMAHALLELİ
Ankara Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi

Doç. Dr. Fatih YILMAZ
Yıldız Teknik Üniversitesi
Makine Fakültesi

Doç. Dr. Funda YURDAKUL
Gazi Üniversitesi
İktisadi İdari Bilimler Fakültesi

Dr. Öğr. Üyesi Leyla İŞBİLEN YÜCEL
İstanbul Üniversitesi
İktisat Fakültesi

14. SAYI DEĞERLENDİRME İSTATİSTİKLERİ / EVALUATION STATISTICS FOR THIS ISSUE

Toplam gelen makale başvurusu	28
Yayına kabul edilen makale sayısı	11
Hakem süreci devam eden makale sayısı	6
Red edilen makale sayısı	3
Ön inceleme aşamasında red edilen makale sayısı	8
Makale kabul oranı	%39

Küresel Demografik Eğilimler Bağlamında Uluslararası Kuruluşların Demografik Değişime Bakışı*

The Overview of International Organizations to the Demographic Change in the Context of Global Demographic Tendency

Aynur YUMURTACI**

ÖZ

Belirli bir alanda yaşayan insanların sayısını ifade eden nüfus, basit bir sayısal veri olmaktan öte ülkeler için ekonomik, sosyal, siyasi, kültürel açılardan stratejik öneme sahip bir kaynak olarak nitelendirilmektedir. Sayısal azlığın gerçek kıtlık olarak tabir edildiği modern öncesi dönemlerden günümüze demografik değişkenler önemli bir dönüşüme uğramıştır. Böylece nüfus konusu hem giderek karmaşık bir alan haline gelmiş, hem de alternatif politikalar oluşturulması gereken bir konu haline almıştır. Öyle ki gelişmiş ülkelerin yaşadığı demografik değişim artık dünyanın yaşadığı küresel yaşlanma eğilimine doğru hızla yol almaya başlamıştır. Bu sebeple ülkesel tercihlerde olduğu kadar küresel tercihler bakımından da dünya nüfusuna optimal tercihler sunacak, ekonomik ve sosyal refahın korunmasına hizmet edecek politikalara olan ihtiyaç uluslararası kuruluşların sürecin yönlendirilmesindeki rollerini hızla artırmaktadır. Bu bakış açısından yola çıkılarak bu çalışmada nüfusun yaşlanmasını mercek altına alan uluslararası kuruluşların bölgesel ve genel düzeyde sundukları alternatif politikalar karşılaştırılmalı olarak değerlendirilecektir.

Anahtar Sözcükler: Nüfus, demografik değişim, nüfusun yaşlanması, Birleşmiş Milletler

ABSTRACT

Far from the basic numerical data, population is expressed a number of people who live in a specific area is described as a source of having strategic importance for countries from the economic, social, political and cultural aspects. Demographic determinants have undergone a significant transition when the numerical rarity was described as a real scarcity from pre-modern era to today. Thus, population matter has become a complex field and a subject that is needed to produce an alternative policy. So that, demographic change which was lived by the developing countries has begun to take a way toward global ageing tendency that was lived in the world. For this reason, the roles of international organizations in directing the process are rapidly increasing, to offer the optimal choice for the world's population that will serve to protect of economic and social welfare national as well as global preferences. Starting from this point of view, in this study, alternative policies which were offered by the international organizations focusing on the population ageing at local and general level will be evaluated in comparatively.

Keywords: Population, demographic change, population ageing, United Nations

Önerilen atıf şekli: Yumurtacı, A. (2018). Küresel Demografik Eğilimler Bağlamında Uluslararası Kuruluşların Demografik Değişime Bakışı. *Sosyal Güvenlik Dergisi (Journal of Social Security)*.8(1). 187-214

** Dr., İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,

Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı, aynur.yumurtaci@gmail.com

* Bu çalışma Dr. Aynur Yumurtacı'nın İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı'nda hazırlanmış Doktora Tez çalışmasının bir bölümünden üretilmiştir.

GİRİŞ

“Demografik Araştırmalar”, insanların bir arada yaşamaya başladıkları tarihin ilk dönemlerinden günümüze kadar, pek çok çalışmaya konu olmuştur. Bu araştırmalarda temel demografik değişkenler olarak adlandırılan doğum, ölüm ve göçlerdeki değişimler, bu değişimlerin ortaya çıkardığı etkiler ve bu etkilere bağlı olarak yeniden şekillenen demografik yapı, üzerinde dikkatle durulan bir konu haline dönüşmüştür. Bu kapsamda demografik değişimin etkilerinin yoğun bir şekilde yaşandığı gelişmiş ülkeler ve demografik değişimi hızla yaşayan gelişmekte olan ülkeler için çeşitli stratejiler geliştirilmeye çalışılmaktadır.

Demografik değişime ilişkin şimdiye kadar yapılmış çalışmalarda da gözleendiği gibi, demografik değişim ne sadece belirli bir bölgeye, ne de belirli bir ülkeye ait bir sorundur. Aksine, demografik değişim küresel bir olgu olarak şekillenmiş olup ortaya çıkardığı ve(ya) çıkaracağı sonuçlar derinlemesine tartışılmaktadır. Bu durumda bir ülkenin nüfusunda herhangi bir sebeple meydana gelen artış veya azalışlar özel olarak o ülkenin kendi sosyal, siyasi, ekonomik vb. yapılarını etkilerken eş zamanlı olarak diğer ülkelerin demografik yapılarını da etkilemektedir.

Bu bağlamda demografik değişim konusunun ulusal düzeyde oluşturulan platformların ötesinde uluslararası kuruluşlarca da tartışılmaya başladığı gözlenmektedir. Bu kuruluşların başlıcaları: Birleşmiş Milletler (BM) ve Uzmanlık Kuruluşları, bu bağlamda; Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA), Uluslararası Çalışma Örgütü (UÇÖ), Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), Dünya Bankası (DB), Avrupa Birliği (AB), Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) olarak sıralanmaktadır. İlgili kuruluşlar geliştirdikleri stratejiler ve bu stratejilerin devamlılığı ve güncelliği ile bölgesel ve küresel ölçekte ülkelerin demografik yapılarını yeniden şekillendirmeye yönelik politikalarda belirleyici role sahip olmuşlardır. Sıralanan bu kuruluşların yanı sıra elbette daha pek çok kuruluşun demografik değişim konusu ile ilgili görüşlerini ortaya koyduğunu söylemek mümkündür. Ancak çalışmanın kapsamı bakımından temel uluslararası aktörlerin demografik değişime ilişkin görüşlerine yer verilmiştir.

Bu çalışmanın amacı, uluslararası kuruluşların demografik değişimi hangi amaçla ve hangi açılardan değerlendirdiklerini belirlemek ve bu durumun gerekçelerini ortaya koymaktır. Bu kapsamda demografik değişime ilişkin uluslararası kuruluşlarca geliştirilen stratejilerin bölgesel düzeyde farklılık oluşturup oluşturmadığı sorusuna da yanıt aranmaktadır. Böylece uluslararası kuruluşların dünyada yaşanan demografik değişime bakışı, çalışma kapsamındaki her bir kuruluşun uzmanlık alanına göre değerlendirilirken, kuruluşlar arası politika farklılıkları ile benzerliklerin de altı çizilmektedir.

I- KAVRAMSAL ÇERÇEVDE DEMOGRAFİK DEĞİŞİM (SÜRECİ)

Literatürde demografik değişimin ne anlam ifade ettiğine yönelik pek çok tanımlama yapılmış olmakla beraber, en genel tanımı ile demografik değişim; ekonomik gelişme ve refah artışının oluşturduğu etkiler ve bu etkiler ile yüksek doğum ve ölüm oranlarından düşük doğum ve ölüm oranlarına geçiş olarak açıklanmaktadır. “Demografik Değişim Süreci” ise demografik değişimin zaman içerisinde geçirdiği dönüşümü ifade etmek için yapılan bir tanımlamadır (Weeks, 2008: 68).

Daha kapsamlı bir tanım ile demografik değişim; ölüm-doğum oranlarının ve nüfus artış hızının yüksek, doğumda beklenen yaşam sürelerinin düşük olduğu süreçten, önce ölüm ardından da doğum oranlarının azalmaya başladığı, ortalama yaşam sürelerinin uzadığı, nüfus artış hızının giderek azaldığı bir sürece geçiş olarak nitelendirilmektedir (Lee, 2003: 71). Demografik değişim, 1900’lerin başından bu yana demografların araştırma konusu haline gelmiş olup konu ile ilgili ilk kapsamlı incelemeler 1909 yılında gerçekleştirilmiştir (Kirk, 1996: 361).

Ünlü Demograf Warren Thompson ise 1929 yılında ortaya koyduğu çalışması “Demografi’nin Kaynağı (The Field of Demography)”nda konuyu kapsamlı bir şekilde değerlendirmiştir (Kirk, 1996: 361). Thompson öncelikle nüfusu yaş gruplarına göre üç temel gruba (0-14 yaş çocuk, 15-64 yaş çalışma çağındaki nüfus ve 65 yaş ve üzeri yaşlı nüfus) ayırmıştır. Piramit üzerinde gösterilen yaş gruplarına göre piramidin tabanını çocuk nüfus, ortasını çalışma çağındaki nüfus ve üst noktasını yaşlı nüfus temsil etmiştir.

Thompson’a göre demografik değişimin birinci sürecinde (ölümler yüksek, doğumlar yüksek) piramidin tabanı geniş, orta ve üst kısımları daha dardır. Buna karşın ikinci ve üçüncü süreçte (ölümler düşük, doğumlar yüksek) piramidin orta kısmı giderek genişlemektedir. Dördüncü süreçte ise (düşük ölüm, düşük doğum) piramit önce dikdörtgene veya elipse (ya da soğana) benzemekte, ardından piramit giderek mantar şeklini almaktadır. Bu değişimde 15-64 ve 65 yaş ve üzeri nüfus gruplarının giderek artması, buna karşın 0-14 yaş grubunun giderek azalması etkili olmaktadır (Hoşgör & Tansel, 2010: 54). Bu bağlamda Thompson tarım toplumlarından sanayi toplumlarına geçişte doğum ve ölüm hızlarının azaldığını belirtmiştir (Işık Erol, 2016: 76).

Thompson demografik değişim sürecini karakterize ettiği dörtlü süreçten ve elde ettiği verilerden yola çıkarak “Nüfus” isimli çalışmasında üçlü bir tipoloji oluşturmuştur. “Thompson Tipolojisi” olarak da ifade edilen bu tipolojide ülkeler nüfus yapılarına göre Grup A, B ve C olarak üçe ayrılmıştır (Thompson, 1929: 959).

“Grup A” adı verilen ilk gruba nüfus artış hızının giderek azalış gösterdiği ancak nüfusun artışını sürdürmeye devam ettiği buna karşın ilerleyen süreçlerde nüfusun uzun süre sabit kalacağı Batı Avrupa ülkeleri yerleştirilmiştir. Bu

ülkelerin temel karakteristiği ölüm oranlarının düşük, doğum oranlarının giderek azalış halinde olmasıdır (Hodgeson, 1983: 7).

İkinci grup olarak ifade edilen “Grup B” de ölüm ve doğum oranları birlikte azalış göstermekte ancak ölümlerdeki düşüş doğumlardaki düşüğe göre daha hızlıdır. Grup B’de yer alan ülkelerde doğum oranları hızla azalmaya başlayana kadar nüfusun artması beklenmekte, ardından durağan bir nüfus artış hızı ile karşılaşılacağı düşünülmektedir. “Grup B” tipolojisinin en önemli örnekleri Güney ve Doğu Avrupa ülkeleridir.

“Grup C” olarak kategorize edilen üçüncü grupta ise doğumların ve ölümlerin kontrol altında olmadığı ülkeler bulunmaktadır. Thompson Grup C’yi temsil eden ülkelerin içerisinde Hindistan ve Rusya’yı katmış, Afrika ülkelerini de genel olarak bu grup içerisinde değerlendirmiştir. Bu açıklamalardan hareketle Thompson demografik değişimi Grup C’den Grup A’ya doğru dönüşüm olarak tanımlamaktadır (Kirk, 1996: 362).

Demografik değişim kapsamında yapılmış çalışmalardan da hareketle değişim sürecinin başlangıcında doğum oranlarının yüksek olmasının başlıca nedenleri; doğum kontrolünün uygulanmaması, tarım toplumlarında aile içi toplam gelire olumlu etkisi bakımından kalabalık ailelerin taşıdığı önem ve dini inançlardır. Ölüm oranlarındaki yüksekliğin nedenleri ise; salgın hastalıklardaki artış, uzun süren savaşlar, kıtlık-gıda yetersizliği, temiz su kaynaklarına ulaşmadaki sorunlardır (Barcelona Field Studies Centre, 2015).

Yüksek doğum ve yüksek ölüm oranlarını ifade eden birinci süreçte doğum ve ölüm oranlarının her ikisi de binde 30 civarında, nüfus artış hızı ise binde 10’un biraz altındadır (Yüceşahin, 2011: 12). Aile başına düşen çocuk sayısı yaklaşık 5’tir.

İkinci süreçte ise ölüm oranlarının giderek azaldığı, doğum oranlarının da ölüm oranlarındaki düşüş kadar hızlı olmasa da giderek düştüğü görülmektedir (Marshall, 2013: 702). İkinci süreçte hızlı bir nüfus artışı yaşanmakta olması sebebi ile bu süreç nüfusun “Erken Yayılım Dönemi” olarak ifade edilmektedir. Erken yayılım döneminde çalışma çağındaki nüfusun artışına bağlı olarak toplam bağımlılık oranları azalmakta (yüksek oranlardaki çalışma çağı nüfusu) ve demografik fırsat penceresi ile karşılaşılmaktadır (Özbay, 2009: 2). Demografik değişimin ikinci sürecinde nüfus artış hızı binde 20- 40 arasında, aile başına düşen çocuk sayısı ise 2-3 arasında değişmektedir (Saraç, 1997: 34; Yüceşahin, 2011: 12).

Üçüncü süreçte ölüm oranlarındaki hızlı azalışa karşın, doğum oranları da hızla azalmaktadır (Koç ve diğerleri, 2008: 5). Bu süreçte nüfus artış hızı binde 20’nin altında, aile başına düşen çocuk sayısı ise yaklaşık 2 seviyesindedir. Doğumlardaki azalmanın temel nedenleri; aile planlaması uygulamalarının yaygınlaşması, bebek ölümlerinin eğitim ve sağlık koşullarının gelişimi ile azalması, refahın yükselmesi, teknolojik dönüşüm ve mekanizasyon ile daha az

sayıda çalışana ihtiyaç duyulması ve kadının çalışma yaşamına katılımında yaşanan artıştır (Barcelona Field Studies Centre, 2015).

Böylelikle önceleri hemen her yaş grubunda görülen ölümlerin, demografik değişimin son süreci ile çoğunlukla ileri yaşlarda (yaşlılarda) yoğunluk kazandığı görülmektedir. Bu durumda demografik değişimin literatürde çoğunlukla yukarıda açıklanan üçlü süreci temsil ettiğini söylemek mümkündür. Bu süreci içinde bulunan ekonomik, sosyal, siyasi ve kültürel koşullar değiştirmekte, böylelikle demografik değişim sürecinin hızı ülkelere, bölgelere ve gelişmişlik düzeylerine göre farklılaşmaktadır.

II- DÜNYADA DEMOGRAFİK DEĞİŞİMİN GÖRÜNÜMÜ

Demografik değişkenler bakımından genel olarak dünyada, özel olarak bölgesel düzeyde demografik değişim incelendiğinde; BM Nüfus Projeksiyonlarından hareketle henüz sona ermemiş, aksine hızla devam etmekte olan bir değişim süreci ile karşılaşmaktadır. Bu bağlamda genel bir değerlendirme yapıldığında; dünyada 1955-2050 yılları arasında binde 35,5 olan kaba doğum hızlarının 2015-2020 yılları arasında binde 18,6'ya gerilediği görülürken mevcut eğilimler 2045-2050 yılları arasında bu oranın yüzde 14,9 seviyesine ineceğini göstermektedir. Bu oran Tablo 1'e göre bölgesel düzeyde değerlendirildiğinde; Afrika'da 1955-1960 yılları arasında binde 47,8 olan kaba doğum hızlarının 2015-2020 yılları arasında binde 35,8'e, 2045-2050 yılları arasında ise binde 24,4'e gerileyeceği tahmin edilmektedir. Kaba doğum hızlarındaki en belirgin düşüşün Avrupa'da yaşandığı görülmektedir.

Mevcut demografik eğilimlerle Avrupa'da kaba doğum hızlarının 2015-2020 yılları arasında gerileyeceği 1955-1960 yılları arasında binde 20,9 olan kaba doğum hızlarının 2015-2020 yılları arasında binde 10,8'e düşeceği tahmin edilmektedir. Aynı süreçte kaba ölüm hızlarında öncelikle bir düşüş yaşanacak olup 2020 sonrası kaba ölüm hızları artacaktır. Kaba ölüm hızlarındaki böyle bir artışın 2020 yılına kadar artan yaşlı nüfustan kaynaklanacağı düşünülmektedir. Nüfus artış hızındaki azalış özellikle doğum oranlarının azalmasından kaynaklanan bir durum olarak değerlendirilmektedir.

Dünyada doğal nüfus artış hızı 1955-1960 yılları arasında ortalama binde 18 seviyesinde iken bu oran 2015-2020 yılları için yaklaşık olarak binde 11,8 olarak kaydedilmiştir. Bölgesel açıdan doğal nüfus artış hızının en fazla düşüş gösterdiği yer demografik değişim sürecini geliştirmekte olan ülkelere göre daha önce yaşamaya başlayan Avrupa olmuştur. Avrupa'da 1955-1960 yılları arasında doğal nüfus artış hızı binde -10,7 iken, bu oran 1995-2000 yılları arasında binde - (eksi) 1,3'e düşmüştür. Aynı oran 2015-2020 yılları için binde - (eksi) 0,3 olarak hesaplanırken, 2025 sonrası doğal nüfus artışının önemli bir azalış göstereceği düşünülmektedir. Böylece 2025-2030 yılları arasında dünyada doğurganlık hızının 2,38 seviyesine düşmesi, buna karşın doğumda beklenen yaşam sürelerinin hızla artarak 2020 yılı itibarı ile yaklaşık 73,6 yıla ulaşması beklenmektedir.

Tablo 1. Dünya'da Demografik Değişim (1955-2050)

Demografik Değişken	Yıllar	Bölge						
		Dünya	Afrika	Asya	Avrupa	Latin Amerika Karayipler	Okyanusya	Kuzey Amerika
Kaba Doğum Hızları (%)	1955-1960	35,5	47,8	39,4	20,9	41,8	27,3	24,8
	1965-1970	34,1	46,4	39	16,8	37,9	24,5	18
	1975-1980	28,6	45,6	30,1	14,7	33,2	21	14,8
	1985-1990	27,5	42,9	28,8	13,6	28	19,8	15,6
	1995-2000	21,9	38,8	21,2	10,3	23,4	18,7	14,1
	2005-2010	20,2	36,9	18,7	10,8	19,1	18,1	13,6
	2015-2020	18,6	35,8	17,8	10,8	17,8	17,3	12,4
	2025-2030	16,6	30	14,1	9,6	14,1	15	12
	2035-2040	15,7	27,2	12,9	9,6	12,4	14,1	11,5
	2045-2050	14,9	24,4	12	10,1	11,3	13,6	11,4
Kaba Ölüm Hızları (%)	1955-1960	17,5	24,4	20,6	10,2	13,8	11,3	9,3
	1965-1970	13,5	20,4	14,4	9,9	10,9	10	9,4
	1975-1980	10,8	17,2	10,2	10,5	8,7	8,6	8,6
	1985-1990	9,5	14,7	8,6	10,7	7,2	8	8,7
	1995-2000	8,7	13,7	7,5	11,6	6,1	7,4	8,5
	2005-2010	8	11,3	7	11,3	5,8	6,8	8,1
	2015-2020	7,8	9,8	7	11,1	5,9	6,9	8,3
	2025-2030	8	7,7	7,7	11,9	6,5	7,1	8,9
	2035-2040	8,6	6,9	8,8	12,7	7,3	7,8	9,8
	2045-2050	9,2	6,5	9,9	13,4	8,3	8,4	10,4
Doğurganlık Hızı (Kadın Başına Düşen Çocuk)	1955-1960	4,90	6,64	5,58	2,66	5,90	4,05	3,69
	1965-1970	4,92	6,67	5,73	2,37	5,53	3,55	2,58
	1975-1980	3,87	6,62	4,10	1,97	4,48	2,72	1,77
	1985-1990	3,45	6,20	3,51	1,81	3,43	2,49	1,89
	1995-2000	2,74	5,35	2,55	1,43	2,75	2,45	1,95
	2005-2010	2,56	4,89	2,29	1,55	2,27	2,51	2,02
	2015-2020	2,51	4,71	2,20	1,60	2,15	2,42	1,86
	2025-2030	2,38	3,89	2,05	1,69	1,90	2,24	1,88
	2035-2040	2,31	3,46	1,96	1,75	1,81	2,13	1,89
	2045-2050	2,25	3,11	1,92	1,79	1,78	2,06	1,90
Doğumda Beklenen Yaşam Süresi (Yıl)	1955-1960	49,2	39,8	44,3	67	54,1	62,4	69,6
	1965-1970	55,3	44,3	52,6	70	58,9	65	70,4
	1975-1980	60,2	46,8	59,1	71	63	68,1	73,2
	1985-1990	63,6	51,7	63,4	72,8	66,6	70,9	75
	1995-2000	65,5	52,2	66,5	73	70,4	73,6	76,6
	2005-2010	68,8	56,4	70,1	75,2	73,3	76,6	78,3
	2015-2020	70,4	59,5	71,5	77	74,5	77,4	79,8
	2025-2030	73,6	64,4	74,8	79,3	77,8	79,8	81,3
	2035-2040	75,4	67,4	76,6	80,8	79,8	81	82,8
	2045-2050	77	69,9	78,2	82,1	81,7	82,1	84,2
Doğal Nüfus Artış Hızı (%)	1955-1960	18	23,4	18,8	10,7	28	16	15,5
	1965-1970	20,6	25,9	24,6	6,9	27	14,6	8,6
	1975-1980	17,8	28,4	19,9	4,2	24,6	12,4	6,2
	1985-1990	18	28,2	20,2	3	20,9	11,9	6,9
	1995-2000	13,2	25,1	13,7	-1,3	17,3	11,2	5,6
	2005-2010	12,2	25,6	11,7	-0,6	13,3	11,3	5,5
	2015-2020	11,8	26	10,7	-0,3	11,9	10,4	4
	2025-2030	8,6	22,3	6,4	-2,3	7,7	7,9	3,1
	2035-2040	7,1	20,3	4,1	-3,1	5,1	6,2	1,7
	2045-2050	5,7	17,9	2,1	-3,4	2,9	5,2	1

Kaynak: United Nations (2016). Crude birth, Total Fertility, Rate of natural increase, Life Expectancy at Birth, Crude death rate rate by major area, region and country (1950-2050). [<http://esa.un.org/unpd/wpp/DVD/>]. (07.04.2016).

Dünyada nüfus artış hızının azalış eğilimi karşısında, en önemli ve tek istisna sayılabilecek bölge Afrika olmuştur. Afrika'da doğal nüfus artış hızı yıllara göre dalgalanmalar göstermekle birlikte bu oran 1955-1960 yılları ile karşılaştırıldığında günümüzde genel bir artış eğilimindedir. 2025 yılı sonrası Afrika'da doğal nüfus artış hızı azalışa geçecek olsa da diğer bölgelerle karşılaştırıldığında Afrika'da doğal nüfus artış hızının uzun dönemde yüksek olacağı görülmektedir. Buna karşın, Avrupa'yı takiben Asya, Latin Amerika ve Karayipler, Okyanusya ve Kuzey Amerika'da doğal nüfus artış hızı hızlı bir azalış eğilimi gösterecektir. Bu durumda 2045-2050 yılları arasında Avrupa ve Asya bölgeleri başta olmak üzere dünyanın pek çok bölgesinde nüfus artış hızının süratle azalacağı, ortalama yaşam sürelerinin ise aynı hızla artacağı öngörülmektedir. Böylece 2045-2050 yılları arasındaki nüfus projeksiyonlarına göre en yaşlı bölgelerin Kuzey Amerika, Avrupa ve Okyanusya olması beklenmektedir. Bu üç bölgeyi sırası ile Latin Amerika ve Karayipler ve Asya'nın takip edeceği BM Nüfus projeksiyonlarından elde edilen veriler doğrultusunda ortaya çıkmaktadır.

Demografik değişkenlerin zaman içerisinde ortaya çıkarmış olduğu dönüşüme bağlı olarak toplam nüfus içerisinde farklı nüfus gruplarının dağılımının da değişim geçirdiği görülmektedir. Bu kapsamda genel olarak dünyada ve bölgelere göre nüfus gruplarındaki değişimin yer aldığı Tablo 2 incelendiğinde; 1950-2015 yılları arası dikkat çeken en önemli durum toplam nüfus içerisinde 0-14 yaş arası çocuk nüfusun giderek azalışa geçtiğidir.

Tablo 2'ye göre Asya'da 1950 yılında toplam nüfusun yüzde 36,5'i çocuk nüfusundan oluşurken 2015 yılında çocuk nüfusunun yüzde 24,5'e düştüğü görülmektedir. 2050 yılı için çocuk nüfusunun yüzde 21,3'e düşmesi beklenmektedir. Bu durum 1950-2050 yılları arasında çocuk nüfusunun neredeyse yarı yarıya azalması anlamına gelmektedir. 1950-2015 yılları arasında Asya'da 15-64 yaş arası çalışma çağındaki nüfusun hızlı bir artış gösterdiği görülürken 2015 yılı sonrası Asya'da çalışma çağındaki nüfusun azalışa geçeceği, aynı süreçte de 65+ yaşlı ve 85+ ileri yaşlı nüfusun hızla artacağı ifade edilmektedir.

Aynı oranlar Tablo 2 bağlamında Avrupa ülkeleri için değerlendirildiğinde; 0-14 yaş çocuk nüfusun 1950 yılı sonrasında hızlı azalışını sürdürdüğü gözlenmekle beraber 2000 yılı sonrası hızla azalmaya başlayan çalışma çağındaki nüfus ve aynı süreçte zaten yüksek olan ve artışını sürdüren yaşlı ve ileri yaşlı nüfusun Avrupa'yı dünyanın en yaşlı bölgesi haline getirdiği anlaşılmaktadır. Latin Amerika ve Karayipler bölgesinin 1950-2015 yılları arasında çocuk nüfusundaki azalış bakımından Avrupa'ya benzer bir performans gösterdiği bilinsede aynı süreçte 15-64 yaş arası çalışma çağındaki nüfusun Latin Amerika Karayipler bölgesinde zaman zaman dalgalanmalar göstermekle beraber daha hızlı bir artış gösterdiği anlaşılmaktadır.

Tablo 2. Genel Olarak Dünya’da ve Bölgelere Göre Nüfus Gruplarının Değişimi (1950-2050)

Yaş	Yıllar	Bölge (%)						
		Dünya	Afrika	Asya	Avrupa	Latin Amerika Karayipler	Okyanusya	Kuzey Amerika
0-14	1950	34,3	41,4	36,5	26,3	40,3	29,9	27,2
	1975	36,9	44,5	40,0	23,7	41,3	31,3	25,2
	2000	30,2	42,7	30,4	17,5	32,0	25,8	21,1
	2015	26,1	41,0	24,5	15,7	25,7	23,5	18,7
	2025	24,6	38,9	22,4	15,8	22,5	22,8	18
	2050	21,3	32,2	18,0	15,1	17,1	20,0	17,2
15-64	1950	60,6	55,4	59,4	65,7	56,1	62,8	64,6
	1975	57,5	52,4	56,0	64,8	54,5	61,2	64,4
	2000	63,0	54,0	63,8	67,8	62,5	64,4	66,6
	2015	65,7	55,5	68,0	66,7	66,7	64,6	66,4
	2025	64,9	57,2	67,5	63,1	67,2	63,0	62,9
	2050	62,7	61,9	63,8	57,3	63,4	61,8	60,1
65+	1950	5,1	3,2	4,1	8,0	3,6	7,4	8,2
	1975	5,5	3,1	4,0	11,5	4,2	7,4	10,3
	2000	6,8	3,4	5,7	14,7	5,6	9,8	12,3
	2015	8,3	3,5	7,5	17,6	7,6	11,9	14,9
	2025	10,4	3,9	10,1	21,1	10,3	14,2	19,1
	2050	16,0	5,9	18,2	27,6	19,5	18,2	22,7
80+	1950	0,6	0,3	0,4	1,0	0,4	1,0	1,1
	1975	0,7	0,3	0,4	1,8	0,5	1,3	2,1
	2000	1,2	0,4	0,8	2,9	1,0	2,2	3,2
	2015	1,7	0,5	1,4	4,7	1,6	2,9	3,8
	2025	2,0	0,5	1,8	5,5	2,2	3,5	4,5
	2050	4,5	0,9	4,9	10,1	5,7	6,4	8,6

Kaynak: United Nations (2016). Percentage of Total Population by Broad Age Group and Total Population Both Sex, Major Area, Region and Country. [<http://esa.un.org/unpd/wpp/DVD/>]. (07.04.2016).

Azalan ölüm ve doğum oranları ve yükselen ortalama yaşam süreleri ile başta Avrupa olmak üzere dünyanın hemen hemen her bölgesi hızlı küresel yaşlanma eğilimindedir. Buna karşın Afrika’da süreç daha yavaş işlemektedir. Afrika için bir değerlendirme yapıldığında, 2015 yılı verilerine göre bölgede 0-14 yaş arası çocuk nüfusunun yüzde 41, 15-64 yaş arası çalışma çağındaki nüfusun yüzde 55,2 seviyesinde olduğu görülmektedir. Bu durumda Afrika’daki çocuk nüfusun 1950 yılından günümüze oransal olarak çok büyük bir değişim göstermediği (diğer bölgelerle karşılaştırıldığında) anlaşılabilir. 2050 yılında Afrika’da çocuk nüfusunda ve genel nüfus artış hızındaki azalışın diğer bölgelere nazaran düşük bir seviyede olacağı tahmin edilmektedir. Böylece doğurganlık oranlarındaki ve ortalama yaşam süresindeki artışın etkisi ile Afrika’nın uzun bir süre nüfus artışı ile karşı karşıya kalacağı da ileri sürülmektedir.

Nüfusta görülecek bu artışa karşın 2050 yılı ve öncesi için Afrika’nın yüksek oranda yaşlı nüfus ile karşı karşıya kalmayacağı, hatta bölgede ileri yaşlı nüfusta önemli bir yükselişin olmaması beklenmektedir.

III- ULUSLARARASI KURULUŞLARIN DEMOGRAFİK DEĞİŞİME BAKIŞI

Çalışmanın önceki bölümlerinde BM Nüfus Projeksiyonlarından hareketle kısa, orta ve uzun dönemde bölgesel açıdan ve genel olarak dünyada demografik değişim analiz edilmiştir. Bu bağlamda demografik değişime ilişkin genel durum değerlendirmesi yapılmıştır. Genel demografik eğilimler sonucunda demografik değişimin sınırları aştığı, adeta küresel bir konu haline geldiği görülmektedir. Elde edilen veriler demografik değişimin hâlihazırda nelere sebep olduğu ve ileride de nelere sebep olabileceği konusunda önemli birer rehber konumundadır. Konunun çok boyutluluğundan da hareketle demografik değişim sürecinde yeterli seviyede, zamanında, uygulanabilir alternatif politika(lar) oluşturulmasına özellikle uluslararası aktörler tarafından dikkat çekilmektedir. Aşağıda demografik değişim sürecine ilişkin görüşleri ve politika öncelikleri açıklanacak olan bu uluslararası aktörler; BM ve bağlı kuruluşları başta olmak üzere, AB ve OECD olarak sıralanmaktadır.

A- Birleşmiş Milletler

Demografik değişimin dünya nüfusunu dönüşüme uğratarak orta ve uzun vadede oluşturacağı etkilere dikkat çekmeyi amaçlayan BM, 1974 yılını “Dünya Nüfus Yılı” olarak ilan etmiş ve 1978 yılı itibarı ile nüfusun yaşlanmasını uluslararası alana taşımıştır (Coale, 2016: 1). Böylelikle BM Genel Kurulu kararı ile 26 Temmuz - 6 Ağustos 1982 tarihleri arasında BM Birinci Dünya Yaşlanma Kurulu (Viyana Asamblesi-Kurulu) gerçekleştirilmiştir. Kurul ile yaşlılık ve yaşlıların ekonomik ve sosyal güvencelerinin sağlanması konuları uluslararası düzeyde tartışılmış, tavsiye

niteliğinde kararlar alınmıştır (United Nations, 1983: 6). Kurulda demografik değişim sürecine ilişkin görüşülen temel konular; bilgi toplama ve analizler olup sektörel alanlar kapsamında; beslenme ve sağlık, yaşlı tüketicilerin korunması, aile, sosyal refah, gelir güvenliği, eğitim, istihdam vb. konular da tartışılmıştır (United Nations, 2015).

Viyana Kurulu'nu takiben 8-12 Nisan 2002'de Madrid'te BM İkinci Dünya Yaşlanma Kurulu (Madrid Asamblesi-Kurulu) toplanmıştır. İkinci Dünya Yaşlanma Kurulu sonrası alınan başlıca kararlar; yaşlılara ilişkin her türlü ihmal, şiddet ve istismarın ortadan kaldırılması olarak sıralanmıştır. Böylece BM Birinci Dünya Yaşlanma Kurulu'nda ele alınmamış konular İkinci Kurulda ele alınarak kapsam genişletilmiş, ana temalar belirlenmiş ve yaşlanma eylem planı oluşturulmuştur (Aziz, ty.: 1). İkinci Dünya Yaşlanma Kurulu'nun ana temaları; yaşlıların gelişimi, yaşlıların sağlık ve refahının artırılması, yaşlılara yönelik minimum gelir desteğinin özellikle dezavantajlı gruplar bakımından oluşturulması, yaşlıların etkinleştirilmesini sağlayıcı ortamlar oluşturulması olarak sıralanmıştır (United Nations, 2002: 19-20).

BM tarafından düzenlenen iki Kurulun da yola çıkış amacına bakıldığında; küresel demografik değişimin temel alındığı BM Birinci Dünya Yaşlanma Kurulu ile gelişmiş ülkelere yönelik tavsiyeler sunulduğu, BM İkinci Dünya Yaşlanma Kurulu ile de gelişmekte olan ülkelere yönelik tavsiyeler belirlendiği görülmektedir (Görgülü ve diğerleri, 2010: 31).

BM'nin demografik değişim ile ilgili yukarıda açıklanan genel değerlendirmelerinin yanında her biri farklı uzmanlık alanında olan BM'ye bağlı kuruluşların da konuyu derinlemesine analiz ettiği görülmektedir. Bu kapsamda aşağıda, öncelikle BM ve uzmanlık kuruluşları olan; UNFPA, DSÖ, UÇÖ ve DB'nin demografik değişim ile ilgili politikalarına yer verilecektir. Ardından AB ve OECD'nin konuya bakışı değerlendirilecektir.

1- Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu

BM'nin nüfus alanında uzmanlık kuruluşu olan UNFPA gelişmiş ülkelerin yanı sıra geçiş ekonomileri ile az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde nüfus politikalarının belirlenmesinde önemli bir aktördür. UNFPA'nın nüfusa ilişkin temel araştırma konuları; yaşlanma, nüfus sayımı, iklim değişikliği, demografik değişkenler, kentleşme, göç ve bölgesel düzeylerde nüfusun yapısında meydana gelen eğilimlerdir (UNFPA, 2015).

UNFPA'nın temel faaliyet alanları; nüfusa ilişkin araştırmalar yapmak, veri toplamak ve verileri raporlamak, ulusal kalkınma programları ve yeni faaliyet raporları oluşturmaktır. UNFPA demografik değişimin temel belirleyicileri olan doğumlar ve ölümlerde meydana gelen değişimlere ilişkin verilerin gelecek perspektiflerinin belirlenmesindeki önemini vurgulamakta ve bu değişimlerin

belirli dönemlerde mutlaka değerlendirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Böylece ortaya çıkan genel sonuçlar ve ülke raporları ekseninde, küresel ölçekte nüfus politikalarının oluşturulabileceğini ifade etmektedir (UNFPA, 2015).

UNFPA bir ülkede hangi sayıda okul, hastane, yaşlı ve çocuk yurdu/bakımevi yapılacağına belirleyicisinin nüfus eğilimleri olduğunu ifade ederken, nüfusu odak alarak yapılan bu yatırımların da ekonomik ve sosyal açılardan dönüşleri olacağını savunmaktadır. UNFPA “Uluslararası Malta Yaşlanma Enstitüsü” ve “Columbia Üniversitesi”nce kurulan “Uluslararası Politika Geliştirme ve Gelişmekte Olan Ülkelerde Yaşlı Nüfusun Kapasitesini Artırma Programı” gibi merkezlerle işbirliği de gerçekleştirmektedir. İlgili kurumlarla gerçekleştirilen çalışmalar sonucunda elde edilen programlar vasıtası ile yaşlı nüfusun yaşadığı problemlere başta gelişmiş ülkeler olmak üzere çözüm üretilmesi yönünde araştırmalarda bulunmaktadır (T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2013: 7).

UNFPA sürdürülebilir kalkınmanın sağlanabilmesi için birey ve ailelere üreme sağlığı ve(ya) aile planlaması ile ilgili hizmet sunmayı amaçlamakta, genel bütçesinin yüzde 20’lik bölümünü nüfus ve aile planlamasına ayırmaktadır (BM, 1 Temmuz 2015). 1969-1991 yılları arasında UNFPA’nın genel bütçesinin yüzde 45’lik kısmını aile planlamasına ayırması, ancak aynı dönemde nüfus meselesinin incelendiği diğer projelere yaklaşık yüzde 1,5’lik bütçe ayrılması Fon’un demografik değişim sürecinde nüfus meselesine Neo-Malthusçu bir açıdan yaklaştığının göstergesi olmuştur (Karaca Bozkurt, 2011: 21).

UNFPA’nın Neo-Malthusçu politikaları özellikle az gelişmiş Afrika ülkelerini kapsamaktadır¹. Aile planlaması ile ilgili uygulamaların öncelikle Afrika’da uygulanmasının temel sebebi; az gelişmiş bir bölge olarak nitelendirilen Afrika için artan nüfusunun sürdürülebilir kalkınmayı sağlamada önemli bir engel olarak görülmesidir. Fon, az gelişmiş ülkelerde böyle bir politika uygularken, gelişmiş Avrupa ülkelerinde yaşlılığı bir tehdit olarak görmek yerine yaşlılığın nasıl fırsata çevrilebileceği ve bu yönde hangi politikaların oluşturulabileceğini araştırmaktadır. Bu durum Fon’un geliştirmekte olan ve özellikle gelişmiş ülkeler için demografik değişimi fırsata çevirici, daha aktif ve çözüm odaklı bir bakış açısı sergilediğini ortaya koymaktadır.

¹ “Toplumsal, ekonomik, sosyal ve kültürel alanlara etkileşim içinde olan nüfus politikalarının belirlenmesinde 1960’lardan beri çok uluslu örgütler oldukça etkilidir. UNFPA, USIAD, Dünya Bankası gibi III. Dünya ülkelerinin nüfus politikalarının belirlenmesinde çok etkili olan kuruluşlar, Batı ve ABD tarafından desteklenmekte ve yönlendirilmektedir. Bu uluslararası kuruluşlar, nüfus kontrol programları çerçevesinde III. Dünya ülkelerinde kendileri ile aynı neo-Malthuscu yaklaşımı benimseyen politikacılar, hükümetler, bürokratlar, sivil toplum kuruluşları ve uzmanlar aracılığıyla bu nüfus politikalarının belirlenmesinde etkiye bulunur.” (Özberk, 2003: 4).

2- Uluslararası Çalışma Örgütü

Küresel demografik değişim olarak ifade edilen nüfusun yaşlanması olgusu son 20-30 yıl içerisinde ilgi odağı haline gelmiş olsa da, UÇÖ kuruluşundan bu yana yaşlılık konusuna ilgi göstermiştir. UÇÖ demografik değişim ve bu değişimin en temel sonucu olan nüfusun yaşlanması konusunu “Toplumların-İşgücününün Yaşlanması/Ağarması-Grileşmesi (Graying of the Workforce-Societies)” açısından değerlendirmiştir. UÇÖ uzmanlık alanı gereği nüfusun yaşlanması konusunu azalan emek arzı bağlamında değerlendirirken, eş zamanlı olarak sosyal güvenliğin sürdürülebilirliğine de dikkat çekmiş, tavsiye ve sözleşmeleri kapsamında konuyu analiz etmeye çalışmıştır. 1933 yılında “Sanayide Yaşlılık Sigortası Uygulamaları” ile ilgili 35 No’lu UÇÖ sözleşmesi, “Tarımda Yaşlılık Sigortası” kapsamındaki 36 No’lu UÇÖ sözleşmesi ve “Malullük, Yaşlılık, Ölüm Sigortası” ile ilgili 43 No’lu tavsiye önemli UÇÖ belgeleri bu kapsamda değerlendirilmektedir. İlgili belgeler değişen zamana, ihtiyaçlara göre zaman zaman yeniden gözden geçirilmektedir. UÇÖ 1962 yılındaki konferansında demografik değişimin bir tehdit olmadığını, yaşlı çalışanlarında topluma sosyo-ekonomik açılardan katkıda bulunabileceğini ileri sürmüş, 1979 yılında yaşlı çalışanlar konusunu ayrıntılı olarak değerlendirmiştir. Bu kapsamda 23 Haziran 1980 tarihli Genel Konferansta 162 No’lu “Yaşlı Çalışanlara Tavsiyeler” çıkarılmış, yaşlı çalışanlara yönelik muamele eşitliği konusu UÇÖ’nün gündem maddeleri arasında yerini almıştır (Leckie & Huggins, 2011: 78).

İlerleyen yıllarda yaşlı çalışanlar konusu derinlemesine incelenmiş olup UÇÖ’nün 2012 tarihli 202 No’lu “Sosyal Koruma Ulusal Tabanlarıyla ilgili Tavsiye” kararı oluşturulmuştur. 202 No’lu Tavsiye bünyesinde her hangi bir ayırım olmaksızın yaşlılara asgari gelir garantisi sağlamak böylece yaşlı yoksulluğunu ve sosyal dışlanmayı önlemek amaçlanmıştır (ILO, 2014: 79). UÇÖ Madrid Eylem Planı’nı değerlendirip planın kabulü sonrası uzmanlık alanı doğrultusunda değerlendirmede bulunmuş ve bu kapsamda bir rapor yayınlamıştır (ILO, 2013: 2-3). Rapora göre UÇÖ; 1950 yılında dünya nüfusunun yaklaşık 200 milyonunun 60 yaş ve üzeri olduğunu mevcut demografik eğilimlerin devamı halinde 60 yaş ve üzeri nüfusun 2025 yılında kadar 6 katlık artış göstereceğini ve öncelikle 1 milyar 200 milyona, 2050 yılında ise 2 milyara ulaşacağını açıklamıştır. Raporda en dikkat çeken durum 60 yaş ve üzeri nüfustaki artış ile çalışma çağındaki nüfusun azalacağıdır. Bu durumda kısa bir süre sonra yeterli düzeyde işgücü arzı sağlanamayacaktır (Tuy ve diğerleri, ty.: 24-25).

Böyle bir durum karşısında UÇÖ artan yaşlı nüfusun niteliğini geliştirici hedefleri gündeme taşımıştır. Bu bağlamda yaşlı nüfusun niteliksel gelişimi ile ilgili temel konular; yaşam boyu öğrenme, çalışma ortamlarının yeniden düzenlenmesi ve çalışanların çalışma ortamlarına uyumlarının sağlanmasıdır. Bu gelişmelerle birlikte UÇÖ işgücü piyasasından emeklilik sonrası ayrılan

yaşlı nüfusu odak almaktan öte 50 yaş ve üzeri emekliliği yaklaşan çalışanları hedef grup belirlemiştir. Bu nedenle UÇÖ raporlarında; yaşlı çalışanlara yönelik eğitimlerin düzenlenmesi, esnek çalışma ortamlarının oluşturulması, ergonomi ve iş dizaynı ile ilgili faaliyetlerin yaşlı çalışanları kapsayıcı düzeyde olması, yaşlı çalışanların yeniden düzenleme sürecine katılımının sağlanması vb. faaliyetlere gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde bulunan çalışma çağındaki nüfus için (özellikle 50-64 yaş) öncelik verilmektedir (ILO, 2015).

3- Dünya Sağlık Örgütü

Dünya nüfusunun sağlık koşullarını iyileştirmeyi ve geliştirmeyi amaçlayan DSÖ, demografik değişimin küresel yaşlanmaya doğru kayması ile tüm yaş gruplarının yanında, özellikle yaşlı nüfus için güncel sağlık politikaları belirleme amacı gütmektedir. Bu bağlamda DSÖ Ekonomi ve Sağlık Komisyonu teknolojik gelişme ve sağlık koşullarının iyileştirilmesi konusuna odaklanmaktadır. Böylece yaşlı nüfusun sağlığının geliştirilmesi ile ekonomik gelişmenin de sağlanacağı ve aktif sağlık politikalarının yaşlı yoksulluğunu ve genel yoksulluğu azaltacağı ifade edilmektedir (Bloom vd., 2001: 49).

DSÖ 21. yy.'da "Herkes için Sağlık" anlayışı ile küresel yaşlanma konusuna dikkat çekmiş, bu doğrultuda 1994 Kahire "Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı" ile yaşlılara aile fertlerinin bakabilmesi için ekonomik ve sosyal düzenlemelerin yapılmasına ilişkin sosyal güvenlik gündem maddesini ortaya koymuştur (T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2013: 6). Akabinde 1995 yılındaki düzenleme ile önceki yıllarda hayata geçirilen "Yaşlı Sağlığı Programı (Health of the Elderly Programme)" "Yaşlanma ve Sağlık" olarak yeniden düzenlenmiş ve bu başlıkla sağlıklı yaşlanma konusuna özellikle dikkat çekilmiştir (WHO, 2002: 54).

Böylece 1990'ların sonuna doğru DSÖ tarafından "Aktif Yaşlanma" kavramı ortaya konmuş ve aktif yaşlanmanın nasıl geliştirilebileceğine odaklanılmıştır. Aktif yaşlanma ile yaşlı nüfusun ruhsal, fiziksel ve sosyal yönden iyilik halinde olması hedeflenirken, bu süreçte yaşlılara daha kaliteli bir yaşam sunmak da amaçlanmıştır. Bunun için de sağlık, katılım ve güvenliğe ilişkin konularda sunulan hizmetlerin nitelik ve niceliğinin geliştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Bu koşulların desteklenmesi durumunda yaşlı bireylerin daha bağımsız olmaları sağlanacak, diğer bir ifade ile yaşlı refahında da artış yaşanacaktır (WHO, 2015a).

1999 yılının BM tarafından "Uluslararası Yaşlılar Yılı" ilan edilmesi DSÖ'nün aktif yaşlanma alanındaki çalışmalarını hızlandırmıştır. Bu süreçte DSÖ Genel Direktörü (Dr. Gro Harlem Brundtland) tarafından 1999 yılı Dünya Sağlık Günü temasından yola çıkılarak "Aktif Yaşlanma Fark Yaratır", "Aktif Yaşlanma İçin Küresel Hareket" temaları DSÖ'nün gündeminde yoğun bir yer almıştır. Böylelikle aktif yaşlanmanın küresel ölçekte taşıdığı öneme dikkat çekilmiştir. DSÖ'nün de desteği ile 2000 yılı sonrası "Yaşlanma ve Yaşam

Boyu Öğrenme Programı” kalkınmanın önemli bir unsuru olarak görülmüş, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde program derinlemesine tartışılmıştır (WHO, 2002: 54). Geliştirilen ve uygulanan programlar doğrultusunda DSÖ demografik değişim ve nüfusun yaşlanması konusunda öncelikli stratejilerini belirlemiştir. Bu stratejiler;

- Yaşlı nüfusa yönelik sağlık hizmetlerinin ulaşılabilir olmasını sağlamak,
- Rehabilitasyon ve uzun dönem bakım hizmetlerinde kaliteyi artırmak,
- Hastalıkların önlenmesinde ve yaşlı sağlığının korunmasında aktif çözümler sunmak,
- İlaç güvenliğini sağlayarak (özellikle) yaşlılarda uygunsuz, gereksiz ilaç kullanımını önlemek, böylece yaşlı sağlığını geliştirirken bilinçsiz ilaç tüketimine bağlı hastalıkları ve bu hastalıklarla mücadele yapılan harcamaları azaltmak ve(ya) ortadan kaldırmak,
- Doğal afet vb. aciliyet gerektiren durumlarda toplumun en zayıf ve yardıma muhtaç grubunun yaşlılar olması nedeni ile bu gibi durumlarda yaşlılara hizmet edecek birimlerin nicelik ve niteliğini artırmak,
- Bulaşıcı olmayan hastalıkları ve sakatlık riskini yaşlılar içinde önleyerek onların başkalarına bağımlı olarak yaşamalarını engellemek ve
- Toplumsal risk değerlendirme, risk iletişimi, operasyon ve planlamada “Help Age International” gibi uluslararası paydaşlarla beraber çalışmaktır (WHO, 2015b).

DSÖ aktif yaşlanma ve yaşlı sağlığının korunması konusunda ileri çalışmalar yapmakta ve yaşlanma konusunda küresel bir bakış açısı oluşturabilmek için hükümetler arası örgütlerle olduğu kadar sivil toplum kuruluşları (STK) ve üniversitelerle işbirliğine de olumlu yaklaşmaktadır. Böylece DSÖ’nün aktif yaşlanma çalışmaları doğrultusunda UÇÖ başta olmak üzere DB ve OECD gibi uzmanlık alanı farklı olan diğer uluslararası kuruluşların demografik değişim karşısında belirledikleri hedefleri gerçekleştirmeye hizmet ettiği de görülmektedir.

4- Dünya Bankası

Bretton Woods kuruluşu niteliğinde ve BM’nin bir diğer uzmanlık kuruluşu olan DB yaşlanan nüfus konusunda yayınlamış olduğu raporlarla demografik değişim sürecini değerlendiren bir diğer uluslararası aktördür. DB başkanı Robert Mc Namara’nın uluslararası platformda aile planlamasının temsilcisi ve kuvvetli bir destekleyicisi oluşu 1960’ların sonunda DB’nin nüfus konusuna yaklaşımının temel çerçevesini belirlemiştir. Bu süreçte DB’nin aile planlaması için yıllık 200 milyon doların üzerindeki kredilerle önemli bir finansör oluşu, aynı süreçte BM’nin az gelişmiş ülkelere yönelik uyguladığı Anti-Natalist (nüfus artış hızını sınırlayıcı) politikaların hayata geçirilmesinde DB’yi önemli

bir aktör haline getirmiştir (Hartmann, 1995: 116-118). 1960-1990 yılları arasında demografik yapıyı şekillendirmeye ilişkin temel uygulamalarını bu yönde geliştiren DB, 1990'larla beraber önceki yıllarda uyguladığı Anti-Natalist politikalarını ve aile planlamasına ilişkin az gelişmiş ülkelerde uyguladığı politikalarını değiştirmeye başlamıştır. DB'yi Anti-Natalist politikalardan uzaklaştırmaya iten en temel sebep Neo-liberal politikalar olarak nitelendirilmiştir (Karaca Bozkurt, 2011: 21).

DB 1994 tarihli “Yaşlılık Krizini Önlemek (Averting the Old Age Crisis)” başlıklı raporunda demografik değişimle ortaya çıkacak farklılıkların dikkate alınması gerektiğine vurgu yapmıştır. Aksi takdirde yaşlı refahının geliştirilmesi ve sosyal korumanın yeniden yapılandırması sağlanamayacak ve yaşlı yoksulluğunu önlemek mümkün olamayacaktır. (WB, 1994: 1). Rapor kapsamında yaşlanan nüfusun yalnızca Avrupa'nın sorunu olmadığı bu durumun genel olarak dünyanın sorunu olduğu konusu bir kez daha vurgulanmıştır (Yılmaz, 2011: 72). DB 2000'li yıllarla beraber başta Avrupa ülkeleri olmak üzere Orta ve Doğu Asya ve diğer bölgeler için de yaşlanan nüfus konusunun mali bir baskı oluşturacağını ileri sürmüştür. Bu durumu ortaya koymak için DB 2014 yılında “Tersine Piramit: Avrupa ve Orta Asya'da Emeklilik Sistemleri Demografik Zorluklarla Karşı Karşıya” isimli raporunu yayınlamıştır. Rapora göre; önümüzdeki 20-30 yıllık süre zarfında demografik değişimle insanların daha uzun süre yaşayacağı, nüfus piramidinin tersine döneceği, böylece sosyal güvenlik harcamalarının giderek artacağı ve artan sosyal güvenlik açıklarının devlet bütçelerinde önemli bir baskı oluşturacağı açıklanmıştır.

DB Çalışma çağındaki nüfusun azalmasına ile istihdamdan sağlanan vergilerin aşınacağını, böylece azalan aktif nüfusun artan pasif nüfusun (yaşlı nüfusun) ihtiyaçlarını uzun sürede karşılayamayacağını dile getirmiştir. 2014 tarihli bu raporda ekonomik büyüme, mali politikalar, istihdam alanları, emek ve sermaye piyasalarının işleyişi emeklilik sistemleri ile beraber değerlendirilmiş, demografik değişimin sonuçları politika yapıcılar, medya ve sosyal organizasyonlar tarafından beyin fırtınası ekseninde tartışılmıştır (Schwarz & Arias, 2014: 7-8).

Rapora göre yaşlanan nüfusun mali baskılarının azaltılabilmesi için temel olarak iki yol sunulmuştur. Bunlardan birincisi sosyal güvenlik sistemine katkı sağlayacak ek mali kaynakların bulunması, ikincisi ise sisteme katkı sağlayanların sayısının artırılmasıdır. Çalışma çağındaki nüfusta meydana gelen azalma ve emeklilik sistemlerinin çoğu ülkede kalıplaşmış bir hal alması sebebi ile prim ödeyen aktif grubun sayısının artırılması zayıf bir olasılık olarak ifade edilmektedir (WB Basın Bülteni, 2015).

Bu durumda bireylerin çalışma yaşamında geçirdikleri sürelerin uzatılması halinde sosyal güvenlik sistemi üzerindeki mali yükün azaltılabileceği ifade edilmektedir. Ayrıca yaşlı çalışanların yarı zamanlı işlerde istihdamı ile

maksimum verimliliğin sağlanabileceği de ileri sürülen diğer önerilerdir (Schwarz & Arias, 2014: 140). Ancak bu önerileri aktif hale getirebilmek için öncelikle DSÖ'nün ifade ettiği sağlıklı yaşlanma olgusunun hayata geçirilmesi ve yaygınlaştırılması gerekmektedir. Sağlığın geliştirilmesini takiben eğitim ve yaşam boyu öğrenme programlarının değişen ihtiyaçlara yönelik yeniden düzenlenmesi ve kamu ve özel sektör arasında işbirliğinin geliştirilmesi gerekmektedir. Neo-Liberal politikaların da etkisi ile kamu emeklilik sisteminin yanı sıra ek emeklilik uygulamaları ile tasarrufların değerlendirilmesi sağlanabilirse, yaşlı yoksulluğunun ve sosyal güvenlik sistemleri üzerinde demografik değişime bağlı baskının azalabileceği DB tarafından savunulmaktadır (Schwarz & Arias, 2014: 225).

Bu kapsamda DB, demografik değişimi bir tehdit olarak görmeyip, birden fazla çözüm önerisine odaklanmak ve yerel ölçekte politikalar üretirken küresel ölçekteki gelişmeleri de dikkate almak gerektiğine dikkat çekmektedir. Bu bakış açısından hareketle mikro ve makro-ekonomik veriler ve demografik verilerin bir arada değerlendirildiği “Emeklilik Reformları için Simülasyon Paketi-Pension Reform Option Simulation Toolkit (PROST)” programının DB tarafından bölgesel ve küresel değerlendirmeler bakımından kullanıldığı gözlenmektedir. PROST, DB'nin gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde yaygın olarak kullandığı bir program olup veri analiz ve yorumlama yöntemi bünyesinde uzun vadede değerlendirme yapma imkânı sunmaktadır (Bogolomova, 2015). Bu avantaja karşın PROST'un en önemli dezavantajı ülke ayrımı yapılmaksızın (ekonomik, sosyal, siyasi açılardan) veri girişi yapıldığından elde edilen sonuçların kimi zaman ulusal realitelerin dışında olmasıdır. Bu durumda PROST programında yanıtı aranan başlıca sorular;

- Emeklilik sistemleri sosyal güvenlik sistemleri üzerinde nasıl bir etki oluşturmaktadır?
- Emeklilik sistemleri sürdürülebilir niteliklere sahip midir?
- Kamunun sosyal güvenlik sistemleri üzerindeki etkisi ve katkısı hangi boyuttadır?
- Gelecekte kamu sosyal güvenlik uygulamalarının etkinliği nasıl olacaktır?
- Demografik değişime ilişkin gerçekleştirilebilecek reformlar nelerdir ve bu reformlar sisteme nasıl etki edecektir? Şeklinde sıralanmaktadır (Dur, 2014: 17-18).

Dünya Bankası'nın BM Nüfus projeksiyonlarından hareketle yayınlamış olduğu bölgesel ve küresel ölçekteki nüfus raporları ekseninde önerdiği çok sütunlu emeklilik sistemi ve simülasyon uygulamaları ile nesil içi olduğu kadar nesiller arası sürdürülebilir sosyal korumanın sağlanmasına da dikkat çekilmektedir. DB sosyal koruma konusunu yalnızca kısa vade için değerlendirmekle kalmamakta konuya ilişkin uzun vadeli değerlendirmelerde

de bulunarak bir takım çıkarımlar sunmaktadır. DB bu bakış açısı ile yola çıkarken amaçlarını yerine getirmek için BM'nin diğer uzmanlık kuruluşlarının demografik değişimi esas alan araştırmalarından, verilerinden ve raporlarından da faydalanmaktadır.

B- Avrupa Birliği

Demografik değişimin dünyadaki görünümü incelendiğinde, Avrupa'nın uzun bir demografik değişim süreci yaşayarak dünyada yaşlı nüfusun genel olarak yoğunluk gösterdiği bir bölge haline dönüştüğü gözlenmektedir. Demografik değişim AB'ye üye her ülkede farklı seviyede ve farklı sürede yaşanmış olmakla birlikte bu değişime bağlı yaşanan nüfus konusu AB düzeyinde alternatif politikalar üretilmesi gereken bir alan haline dönüşmüştür. AB'de 2030 yılı itibarı ile çalışma çağındaki nüfusun 20 milyon kişi azalacak olması ve yaşlı bağımlılık oranının yüzde 50'nin üzerine çıkması yönündeki beklenti AB'nin demografik değişim konusuna odaklanmasına sebep olmuştur (Commission of the European Communities, 2006: 4; Fraccaroli ve Deller, 2014: 238; European Commission, 2015: 1-2).

Bu bağlamda AB'de nüfusun yaşlanması ve bu değişimin etkileri farklı platformlarda ele alınmıştır. Bu platformlardan birisi de 2000 yılında gerçekleştirilen ve Avrupa İstihdam Stratejisi bakımından bir dönüm noktası olarak ifade edilen Lizbon Stratejisi'dir. Lizbon Stratejisi ile 2010 yılında 55-64 yaş arası nüfusun yüzde 50'sinin istihdamı hedeflenmiş, aynı hedef Stockholm Zirvesi'nde yeniden ileri sürülmüştür. Bu durumun temel nedeni yaşlıların daha uzun süre çalışma yaşamına katılarak sosyal güvenlik sisteminde aktif olarak yer almalarını sağlamaktır (Kesici ve Selamoğlu, 2005: 37).

2002 Barcelona Zirvesinde yaşlı istihdamını artırmak için yaşam boyu öğrenme stratejileri çerçevesinde çalışmayı bırakma yaşının beş yıl uzatılması, esnek çalışma ve kademeli emeklilik uygulamaları gündeme taşınmıştır. 2005 tarihli Yeşil Kitap'la AB Komisyonu tarafından demografik değişim ve bu değişime bağlı Avrupa'nın yeni geleceği ve kuşaklararası dayanışma konularına dikkat çekilmiştir. Tüm bu gelişmeler neticesinde nüfusu yaşlanan AB ülkelerinde ekonomik ve sosyal başarının başarılı yaşlanma stratejisinin bir ürünü olacağı ifade edilmiştir. Bu doğrultuda AB'de demografik değişim ekseninde başarılı yaşlanmayı sağlamak için öncelikle beş temel politika alanı belirlenmiştir. Bu politika alanları;

- Daha yüksek oranda istihdam sağlamak için aile ve iş yaşamı arasında dengeleri korumak,
- Daha uzun süre istihdamın sağlanması için daha kaliteli çalışma koşulları oluşturmak,
- Nüfusun yaşlanması karşısında işgücünün verimliliğini artırmak için eğitim ve araştırmaya daha fazla yatırım yapmak,

- Azalan istihdam oranları karşısında Avrupa'ya göçmen nüfusu kabul etmek ve göçmenlerin uyumunu desteklemek,
- Sürdürülebilir kamu maliyesi ile yeterli seviyede emeklilik, sağlık ve uzun süreli bakım garantisi sağlamak olarak sıralanmaktadır (European Commission, 2007: 7).

Yukarıda sıralanan öncelikli alanların bir uzantısı olarak; kademeli emeklilik, esnek çalışma süreleri, yaşlı çalışanların genç çalışanlara deneyimlerini aktarabilecekleri platformların oluşturulması, işyerlerinin yaşlı çalışanlara göre ergonomik olarak dizaynı vb. AB'de odaklanılan güncel konular arasında yer almıştır. Böylece sağlıklı ve aktif yaşlanma ile artan yaşlı istihdamının yaşlıların sosyal güvencelerini artıracacağı ve yoksulluğu azaltacağı ifade edilmektedir (T.C. AB Bakanlığı, 2011: 5).

Sağlıklı ve aktif yaşlanma konularından hareketle AB'nin DB ile benzer amaçlar ekseninde demografik değişime odaklandığı da görülmektedir. AB'de özellikle Avrupa İstihdam Stratejisi kapsamında erken emekliliği tersine çevirmek ve 55-64 yaş arası çalışma çağındaki nüfusun daha uzun süre istihdamda kalmasını sağlamak hedeflenmiştir. Bu düzenlemeler ile 2000 yılında yüzde 36,9 olan 55-64 yaş arası nüfusun istihdam oranı 2009 yılında yüzde 46'ya çıkarılmıştır. Emeklilik süreci yaklaşmış olan çalışma çağındaki nüfusun daha uzun süre istihdamda kalmasını sağlamak için; sağlık ve çalışma koşulları iyileştirilmiş, yaşam boyu öğrenme desteklenerek çalışanların becerilerini geliştirmelerine imkân verilmiş ve vergilendirmede yeni düzenlemelere gidilmiştir. Demografik değişim karşısında gerçekleştirilen tüm düzenlemeler ve Avrupa Parlamentosu 06.09.2010 tarihli AB Konseyi Kararı ile 2012 yılının "Avrupa Aktif Yaşlanma Yılı" olmasına karar verilmiştir (European Commission, 2010: 2). Bu tarih sonrasında demografik değişime bağlı aktif istihdam politikaları hızla hayata geçirilmeye başlamıştır. Bu konuda ortaya konan güncel politikalardan biriside Avrupa 2020 Stratejisi olmuştur. Stratejinin ortaya çıkışında en temel gerekçelerden birisi sosyal refah harcamaları üzerinde hali hazırda yük oluşturan yaşlı nüfustur. Bu kapsamda Avrupa 2020 Stratejisi'nin temel hedefi; sağlık koşullarının geliştirilmesi ile bireylerin (her yaş grubu ve özellikle yaşlı bireyler) daha aktif olmasını sağlamak, verimliliği ve rekabeti artırmak olarak da sıralanmıştır. Böylelikle Birlik genelinde yaşlı nüfusun daha bağımsız olması sağlanacağı gibi ekonomik ve sosyal hayata daha fazla katılan bir yaşlı nüfus oluşturmak da hedeflenmiştir (Eufacts, 2010: 1-2).

C- Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü

Demografik değişim konusunu uluslararası düzeyde ele alan bir diğer kuruluş da OECD'dir. OECD'nin yaşlanan nüfus ile ilgili temel politikası; emekli maaşlarında kesinti yaparak ya da vergi yükünü artırarak emeklilerin satın alma gücünü düşürmek değildir. OECD demografik değişim sürecinde istihdamın

artırılmasının yanı sıra mevcut çalışanların çalıştıkları işlerde uzun süreli istihdam edilebilmelerini (yaşlı çalışanların uzun süreli istihdamı) destekleyici düzenlemelere de odaklanmıştır. Böylece yaşlanmaya bağlı ekonomik sorunlar ve yaşlı nüfusun ekonomi üzerinde meydana getireceği baskıların azaltılması ya da önlenmesi amaçlanmıştır. OECD'ye göre ya nüfusta artış sağlanarak ya da mevcut nüfusun verimliliği artırılarak demografik değişimin olumsuz etkilerini düzeltmek ve(ya) tersine çevirmek mümkündür (Cotis, 2015).

Doğumda beklenen yaşam sürelerinin artmasına bağlı olarak sağlık, emekli aylığı, bakım gibi giderlerde daha hızlı bir artış yaşanacağı düşünüldüğünde, OECD'nin işgücü piyasasına aktif surette katılımı ve işgücü piyasasında daha uzun süre ile kalmayı desteklediği görülmektedir. Böylelikle artan üretimin ekonomik büyüme ve sosyal korumayı sürdürülebilir hale getireceği ifade edilmektedir. Aksi durumda giderek bozulan aktif pasif dengeleri beraberinde hem sosyo-ekonomik, hem de sosyo-politik dengeleri değiştirecektir (OECD, 2015: 18). Bu durumda OECD küresel demografik eğilimler ve ülkelerinin nüfus yapılarından da yola çıkılarak yaşanan nüfus karşısında bir dizi öneri geliştirilmiştir. Bu öneriler;

- Çalışma çağındaki nüfusu artırma amacı ile göçmen nüfusu artırıcı politikalar oluşturmak,
- Yerel nüfusun doğurganlık oranını artırıcı politikalar sunmak,
- Çalışma yaşamında geçen zamanı uzatarak emeklilikte geçen süreleri kısaltmaya çalışmak,
- OECD ülkeleri bünyesinde değişiklik gösteren erken emeklilik uygulamalarını gözden geçirmek ve maliyet analizleri yapmak,
- Emekli aylıklarının hesaplanmasında demografik eğilimleri dikkate alarak kısa, orta ve uzun vadede değerlendirmeler yaparak yeni politikalar oluşturmak,
- Zorunlu Kamu emekliliği yanında ek sosyal güvenlik uygulamaları ile özel emeklilik uygulamalarını etkinleştirmek,
- Finansman dengesizliklerinin önüne geçerek istikrarlı bir ekonomik yapı ile sosyal güvenlik sistemlerine olan güveni en belirgin şekilde sunmak şeklinde sıralanmaktadır (Yazıcı, 2015).

IV- ULUSLARARASI KURULUŞLARIN DEMOGRAFİK DEĞİŞİM KARŞISINDA BELİRLEDİKLERİ POLİTİKALARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Küresel demografik eğilimler zamanında ve yerinde uygulanacak politikalarla ekonomik ve sosyal anlamda sürdürülebilir dengelerin sağlanabileceğine işaret etmektedir. Bu durum çalışma kapsamında yer alan her bir uluslararası aktör için değerlendirildiğinde, kuruluşların uzmanlık alanının ve konuyu ele alış

biçiminin farklı oluşu demografik değişim sürecinin ele alınmasında uluslararası aktörler arasında bir takım amaç benzerliklerinin yanı sıra bir takım farklılıkları da gündeme taşımaktadır. Bu bağlamda demografik değişim karşısında ileri sürdükleri stratejilerle uluslararası kuruluşların sürece yaklaşımı Tablo 3'e göre incelendiğinde; BM ve bağlı uzmanlık kuruluşlarının konuyu bölgesel boyutta (hatta ülke bazında) ayrı ayrı ele aldığı görülmektedir. Bu kuruluşlar aktif nüfus politikaları, sağlık (genel sağlık politikaları ve aktif yaşlanma politikaları) ve istihdam politikaları ve diğer mali politikalar ile küresel nüfus hareketlerinde dengenin sağlanmasını amaçlamaktadır.

Tablo 3. Uluslararası Kuruluşların Demografik Değişim Karşısındaki Amaçları

ULUSLARARASI KURULUŞ	AMAÇ
<ul style="list-style-type: none">• Birleşmiş Milletler ve Uzmanlık Kuruluşları	<ul style="list-style-type: none">• Bölgesel ve ülkesel düzeyde farklı nüfus politikaları belirlemek
<ul style="list-style-type: none">• Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu	<ul style="list-style-type: none">• Az gelişmiş ülkelere yönelik Anti-Natalist politikalar üretmek• Yaşlanan nüfusları nedeni ile gelişmiş ülkelere yönelik nüfusun niteliğini ve niceliğini artırıcı politikalar üretmek
<ul style="list-style-type: none">• Uluslararası Çalışma Örgütü	<ul style="list-style-type: none">• Nüfusu hızla yaşlanan gelişmiş ülkelerde yaşlı istihdamını yaygınlaştırmak
<ul style="list-style-type: none">• Dünya Sağlık Örgütü	<ul style="list-style-type: none">• Sağlıklı, üretken-aktif yaşlanmayı sağlamak
<ul style="list-style-type: none">• Dünya Bankası	<ul style="list-style-type: none">• Mali dengeleri koruyarak sosyal güvenlik sistemlerinin sürdürülebilirliğini sağlamak
<ul style="list-style-type: none">• Avrupa Birliği	<ul style="list-style-type: none">• Avrupa'da aktif yaşlanmayı geliştirerek AB'de yaşlı istihdamını artırmak
<ul style="list-style-type: none">• Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü	<ul style="list-style-type: none">• OECD ülkelerindeki yaşlı nüfusun aktif ve uzun süreli katılımı ile ekonomik büyümeyi ve sosyal korumayı geliştirmek

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Diğer uluslararası kuruluşlar arasında yer alan AB ise, BM'nin uzmanlık kuruluşları olan WHO, ILO ve DB üçgeninin amaçları ile benzer amaçlar geliştirmiş olup Birliğe üye ülkeler için ortak politikalar belirlenmesinin yanı sıra yaşlı nüfus oranının fazla olduğu ülkelerde (Almanya ve İtalya vb.) daha kapsamlı uygulamalara yer vermektedir. Bu durumda AB, sağlıklı ve aktif

olarak yaşlanan Avrupa'da yaşlı nüfusun verimliliğini ve üretkenliğini artırarak daha fazla yaşlı istihdamını temel ilke edinmiştir.

Kuruluşların uzmanlık alanları farklı olsa da, her bir kuruluşun demografik değişim karşısında ileri sürdüğü öneriler bir arada değerlendirildiğinde, aktörlerin tümünün birbirini tamamlayıcı-bütüncül ekonomik, sosyal ve siyasi ortak amaçlara (özellikle gelişmiş ülkeler için) hizmet ettiği görülmektedir. Bir diğer uluslararası kuruluş olan OECD ise yaşlı nüfusun uzun süreli katılımı ile mali dengesizliklerin önüne geçileceğini, böylece yaşlı nüfusun uzun vadede sosyal korunması sağlanırken aynı zamanda başarılı ve sürdürülebilir bir ekonomik büyümenin de sağlanabileceğini ifade etmektedir. Demografik değişim konusunda politikalar ileri süren ve bu çalışma kapsamında incelenen tüm uluslararası kuruluşların yaşlanan nüfus konusunu bölgesel düzeyde ve demografik değişimdeki hızlanmaya bağlı olarak değerlendirdikleri gözlenmektedir.

Bu bağlamda uluslararası kuruluşların ortak amacı; daha sağlıklı, üretken, verimli ve aktif yaşlanma ile uzun süreli katılımı mümkün kılmak, böylelikle değişen nüfus gruplarının ekonomik ve sosyal refahını geliştirirken eş zamanlı olarak ekonomik büyümeyi de geliştirmek ve bu durumu uzun süre devam ettirmektir. Bu ortak amaçlara karşın, bu çalışma kapsamında incelenen uluslararası kuruluşlar arasında dikkat çeken önemli bir husus; uluslararası kuruluşların, özellikle BM'nin uzmanlık kuruluşları arasında yer alan UNFPA'nın 1960'lerden günümüze gelişmiş ülkelere (Almanya, Japonya, İtalya vb.) ve az gelişmiş ülkelere (Bu grupta çoğunlukla Afrika ülkeleri yer almaktadır) yönelik desteklediği belirli (sabit) nüfus politikalarının olmasıdır. Özellikle UNFPA'nın, DB'nin ve WHO'nun gelişmiş ülkeler için devamlı olarak Pro-Natalist (nüfusu arttırıcı), az gelişmiş ülkeler için ise Anti-Natalist politikaları desteklediği görülmektedir.

1960'lı yıllarda nüfusun kendi kendini yenileme seviyesi olarak ifade edilen doğurganlık hızları gelişmiş ülkeler için henüz nüfusun azalmasına neden olabilecek bir tehlike düzeyinde olmamasına rağmen UNFPA gelişmiş ülkeler için Pro-Natalist politikalara ağırlık vermiştir. Aynı süreçte az gelişmiş ülkelerin hızla artan nüfusunun gelecekte de hızla artacak olması beklentisi ile az gelişmiş ülkelerin dünya için tehlike boyutunda bir nüfus artışı oluşturacağı gerekçesi, UNFPA başta olmak üzere BM'nin diğer uzmanlık kuruluşları arasında az gelişmiş ülkeler için Anti-Natalist politikalar üretilmesine neden olmuştur. Böyle bir durum Neo-Malthusçu nüfus yaklaşımının günümüz az gelişmiş ülkeleri için halen devam ettiğini göstermektedir. Keza UNFPA'nın 1969-1991 yılları arasında finansal kaynaklarının yarıya yakını aile planlamasına aktarması, buna karşın kadınların güçlendirilmesine yönelik faaliyetlere bütçesinin yalnızca yüzde 1,5'ini ayırması bu durumu desteklemektedir (Karaca Bozkurt, 2011: 19-20).

Oysaki 20. yüzyılın sonu ile demografik değişimin dünyada belirli bölgelere özgü bir durum olmaktan uzaklaşması, diğer bir ifade ile son yirmi yıllık sürede küresel demografik değişime geçilmesi belirli ülkeler için devamlı surette Pro-Natalist ya da belirli ülkeler için Anti-Natalist politikalar üretilmesi yaklaşımını zihinlerden giderek uzaklaştırmaktadır. Bu süreçte aktif olarak üretilen nüfus odaklı, aktif ekonomik (kalkınma odaklı) ve sosyal politikalara olan ihtiyaç giderek artmaktadır.

Az gelişmiş ülkelerde özellikle tarımsal politikaların sanayileşme amacı ile geri plana itildiği gözlemlendiğinde, bu ülkelerde yeterli kaynak aktarımının da olmaması artan nüfus için istihdam sağlamada sorunlar oluşturmaktadır. Bu doğrultuda (bölgesel ayırım yapmaksızın) istisnasız bir biçimde hızla yaşanan dünyada nüfusun niteliğini ve niceliğini bir arada geliştirici ve koruyucu politikaların uluslararası kuruluşlarca gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkeler için de desteklenmesi aciliyet taşımaktadır. Bu bağlamda özellikle az gelişmiş ülkeler için sorunun parçası olmaktan ya da geçici çözüm önerileri geliştirmekten öte gerçek manada çözümün parçası olmak hedeflenmelidir. Bu konuda uluslararası toplumun özellikle Afrika'daki az gelişmiş ülkelere yönelik resmi kalkınma yardımlarını onaylaması önemli bir gelişme olarak nitelendirilmektedir (Arslan, 2012: 13). Çünkü az gelişmiş ülkeler için sadece Anti-Natalist politikalar uygulayıp bu ülkelerde yaşayanlara sadece temel ihtiyaçları için yardım yapmak, az gelişmiş ülkeleri sosyal yardımlara bağımlı hale getirecektir. Böyle bir tablo ise çözüm niteliği taşımaktan uzaktır.

Temel hedef, ekonomik ve sosyal refahı birlikte yükselterek az gelişmiş ülkeler için nüfus artışının bir sorun olarak nitelendirilmesinin önüne geçilmesi olmalıdır. Keza günümüz gelişmiş ülkeleri ve nüfusları yaşanan ülkeler (başta Avrupa ülkeleri ve Amerika olmak üzere) bugün yaşanan ve azalan nüfuslarını arttırmanın aynı zamanda ekonomik ve sosyal refahlarını arttırmanın yolundadırlar. Bu durumda (eğer sadece niceliksel manada bir nüfus artışı yok ise) nüfustaki artışın bir ülke için başlı başına bir tehdit olduğunu söylemek mümkün görünmemektedir².

Böyle bir tabloda bu çalışmada incelenen uluslararası kuruluşların küresel bir mesele haline gelen demografik değişim konusuna yönelik tutumlarını özellikle

² “Nüfus artışı ile kalkınma ilişkisindeki "nüfus artışının kalkınmayı kösteklediği" ve "doğum kontrolü yoluyla nüfus planlamasının, bu nedenle, zorunluluğu" fikriyle gelen politika, kitleleri dengede tutmayı amaçlayan bir çabanın ifadesidir. Gerçekte "nüfus artışı" trendi, kalkınmayı engelleyen bir "neden" değildir, bir netice, sonuçtur, en negatif biçimiyle sadece bir etkidir. Honduras'da U. of Pittsburgh Center of Latin American Studies'in yaptığı bir araştırmada nüfus artışı ile çevre bozulması ve ekosistemin tahribi arasında kurulan nedensellik ilişkisinin geçersizliği ortaya çıktı: 1970'de Honduras'ın nüfusu 2.6 milyon kadardı. 1989'da bu iki misline yakın artarak 4.9 milyona çıktı. Bu süre içinde, Honduras grand scale'de çevre tahribine uğradı. İlk bakışta nüfusun hızlı artışıyla, sürdürülemez su-kaynakları ve toprak kullanımı arasında doğrudan bir ilişki olduğu gözükmemektedir. Fakat araştırmanın bulgularına göre, çevre tahribinin, nüfus artışı yerine, kaynak dağılımının eşitsizliğine ve ekonomik kalkınma biçimine bağlı olduğu ortaya çıkmıştır” (Erdoğan, ty.:3-4).

az gelişmiş ülkeler için daha aktif çözüm önerileri sunarak geliştirmeleri (uluslararası kuruluşlar nüfus ve demografik değişim konusunu az gelişmiş ülkeler için aile planlaması vb. den daha kapsamlı bir şekilde değerlendirmeli ve nüfusun hızlıda olsa, yavaşta olsa tüm ülkeler için yaşlandığını göz önünde bulundurmalıdır) gerekmektedir. Keza nüfusu az gelişmiş ülkelere göre daha hızlı bir azalışa sahip olan gelişmiş ülkeler için uygulanan Pro-Natalist politikalarla bu ülkelerde yaşanan demografik değişimin önüne geçilebileceğini düşünmek olanaksızdır.

Aynı şekilde az gelişmiş ülkelerde nüfus artış hızı gelişmiş ülkelere nazaran daha yüksek diye bu ülkelere yönelik Anti-Natalist politikalar geliştirmek de küresel anlamda demografik değişime bakışı kısır döngüye sürüklemekten öteye geçemeyecektir. Bu koşullar altında bu çalışma kapsamında incelenen uluslararası kuruluşların temel görevi, gelişmiş ülkeler için geliştirmiş oldukları demografik değişim odaklı ekonomik ve sosyal politikaları geliştirmekte olan ve az gelişmiş ülkeler için de mümkün olduğunca eşit koşullarda hayata geçirmektir. Çalışmanın başında da belirtildiği gibi geliştirmekte olan ve az gelişmiş ülkelerdeki demografik değişim sürecinin gelişmiş ülkelere göre daha hızlı yaşanıyor/yaşanacak olması uluslararası aktörlerin bu süreçte hızla politikalar geliştirmesi gerektiğini destekler niteliktedir.

SONUÇ

Geçmişten günümüze yaşanan sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel etkilerle dünyanın 21. yy.'de muazzam bir dönüşüm sürecinden geçtiği görülmüştür. Bu dönüşüm alanlarından birisi de demografik değişimler olmuştur. Demografik değişim önceleri gelişmiş ülkelerin (Almanya, İtalya, Japonya vb.) sorunu olarak algılanırken, günümüzde bu durum yalnızca belirli ülkelerin ve(ya) bölgelerin karşılaştığı bir durum olarak nitelendirilmekten uzaklaşmaktadır. Bu süreçte her ülke ve(ya) bölgenin demografik değişimden aynı boyutta ve aynı süreçte etkilendiğini söylemek de elbette doğru değildir.

Az gelişmiş ülkeler genç nüfusları ile henüz demografik değişimin başında iken, geliştirmekte olan ülkeler demografik değişimin birinci ve ikinci süreçlerini hızla tamamlayarak yaşlı toplumlar olma yolunda ilerlemektedirler. Gelişmiş ülkeler ise demografik değişimin son sürecinde olup toplam nüfusları içerisinde yüzde 20'leri aşan yaşlı nüfusları ile adeta birer yaşlılar ülkesi haline gelmişlerdir. Bu açıklamalardan da görüldüğü gibi demografik değişim dünya genelinde henüz tamamlanmamış bir durumu temsil etse de sürece daha sonra dâhil olmuş ülkeler demografik değişimi (özellikle gelişmiş ülkelerle kıyaslandığında) daha hızlı tamamlayacaktır. Demografik değişim sürecinin daha hızlı yaşanması ise yaşlanan nüfus ve yaşlı nüfus odaklı politikalar konusunun üzerinde daha fazla odaklanması gereken bir alan (süreç) haline dönüşmesine sebep olmuştur.

Demografik değişim konusunun sınırları aşarak uluslararası bir boyut kazandığı düşünöldüğünde, temel uluslararası sosyal politika aktörlerinin de yaşlanan nüfus konusunu ayrıntılı olarak değerlendirdikleri görölmektedir. Demografik değişim konusunu kapsamlı bir şekilde ele alan kuruluşlardan birisi BM'dir. BM nüfus konusunda gerçekleştirdiğı iki önemli toplantı ve uzmanlık kuruluşları vasıtası ile hazırladığı raporlarda demografik değişim sürecini az gelişmiş, gelişmekte olan ve gelişmiş ölkeler boyutu ile ele almış, özellikle gelişmiş ölkeler bakımından sürecin fırsata çevrilebilmesi konusuna odaklanmıştır. Demografik değişim ile nüfusu yaşlanan gelişmiş ölkelerde yaşlıların refahının artırılması BM'nin yakın dönem nüfus politikasının temelini oluşturmaktadır. BM'nin demografik değişim ve yaşlanma konusunu uzmanlık kuruluşları ile birlikte değerlendirmesi konuya sağlık, verimlilik, (yaşam boyu) eğitim, istihdam, sosyal koruma vb. açılardan bütüncöl olarak bakılmasını sağlamıştır. Böylece gerçekleştirilen bölgesel araştırma ve analizlerle dünyada aktif yaşlanma politikasının belirlenmesinde BM'nin temel aktör olduğı görölmektedir.

Nüfusun yaşlanması konusu AB ve OECD için de önemli bir konu halini almıştır. Zira bu iki uluslararası aktörün üyelerinin pek çoğunun nüfusu yaşlı veya yaşlanma eğilimindedir. Her iki kuruluş da yaşlanan nüfusları ekseninde üyelerine güncel ve aktif politikalar üretirken bir diğer yandan da orta ve uzun vadede sürdürülebilirliğin nasıl devam edeceğine yönelik araştırma-geliştirme faaliyetlerinde bulunmakta, toplantılar düzenlemekte, raporlar yayınlamakta ve BM'nin uzmanlık kuruluşları başta olmak üzere diğer ulusal ve uluslararası kuruluşlarla fikir alışverişinde bulunmaktadır. Bu bağlamda bu çalışma kapsamında incelenen uluslararası kuruluşların demografik değişim konusundaki temel ve ortak önerileri;

- Yaşlanan toplumlarda sağlıklı ve aktif yaşlanmanın desteklenmesi için politikalar oluşturulması,
- Yaşlılara yönelik sosyal korumanın geliştirilmesi,
- Tüm yaş grupları için geçerli olmakla beraber özellikle yaşlılara yönelik yaşam boyu eğitim ve istihdamın desteklenmesi,
- Yaşlıların verimli olabileceğı kaliteli çalışma ortamları oluşturulması,
- Yaşlı istismarı, yaşlıya yönelik her türlü şiddet ve ayrımcı uygulamaların önlenmesi,
- Ulusal ve uluslararası kuruluşlarla işbirliğı yapılması olarak sıralanmaktadır.

Bu uygulamalar ekseninde, yaşlı nüfusun ekonomik ve sosyal refahının korunmasına hizmet edileceğı gibi demografik değişimin dezavantajlı bir durum olarak nitelendirilmesinin önüne geçileceğı de uluslararası kuruluşlar tarafından ileri sürölmektedir. Bu öneriler içerisinde ulusal ve uluslararası kuruluşların işbirliğı önem taşımakla beraber, bu işbirliğinin sadece belirli

bölgeleri ve bu bölgelerdeki ülkeleri (özellikle Avrupa ülkeleri) kapsamaması gerekmektedir. Bu doğrultuda az gelişmiş, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin demografik değişim sürecini birlikte yaşadığı gözden kaçırılmamalıdır. Gelişmiş ve az gelişmiş ülkeler için demografik değişim sürecinde uygulanacak politikaları iki ayrı kutupta değerlendirmekten öte, bu ülkeler için geliştirilecek politikaları masaya yatırırken küresel demografik değişimi esas almak gerekmektedir. Ancak bu koşullar altında uluslararası kuruluşların demografik değişimi tam anlamı ile değerlendirdiğini söylemek mümkün olacaktır. Aksi durumda, “demografik değişim, gelişmiş ülkeler ve bu ülkeler için üretilen politikalar” sadece gelişmiş ülkelerin sorunu olan bir anlayıştan öteye geçemeyecektir. Bu sebeple küresel demografik verilerin de işaret ettiği üzere, 21. yy. ve sonrasındaki demografik değişim sürecinde uluslararası kuruluşlara günümüzdeki görevlerinden daha da büyük görevler düşeceğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Kaynakça

- Arslan, K. (2012). Birleşmiş Milletler En Az Gelişmiş Ülkeler Konferansının Düşündürdükleri. *Düzce Üniversitesi Yönetim ve Eğitim Bilimleri Dergisi*. Vol 2. No 1. Aralık 2012. s.1-15.
- Aziz, S. (ty.). Summary Report on the United Nations Second World Assembly on Ageing. Barcelona Field Studies Centre (2015). Demographic Transition Model. [<http://geographyfieldwork.com/DemographicTransition.htm>]. (Erişim: 27.04.2015).
- Bloom, David E., Canning , David., ve Sevilla, J. (2001). Economic Growth and Demographic Transition. *National Bureau of Economic Research Working Paper*.
- BM (2015). Birleşmiş Milletler Teşkilatı. [<http://www.unicankara.org.tr/today/1.html>]. (Erişim:01.07.2015).
- Bogolomova, T. (2015). Pension Reform Options Simulation Toolkit. [http://www.worldbank.org/content/dam/Worldbank/Event/pensions/1.%20Bogomolova%20_Core%20Course_prost-March_2014.pdf]. (Erişim: 06.09.2015).
- Coale, A. J. (2016). İnsan Nüfusunun Tarihi. (Çev. Yahya Sezai Tezel). [www.yahyateel.com/indir.php?no=55]. (Erişim: 05.04.2016).
- Commission of the European Communities (2006). The Demographic Future of Europe-from Challenge to Opportunity. com (2006). 571 Final. 2006.
- Cotis, Jean-Phillippe. (2015). Population Ageing: Facing the Challenge. [http://www.oecdobserver.org/news/archivestory.php/aid/1081/Population_ageing:_Facing_the_challenge.html]. (Erişim: 29.07.2015).
- Dur, V. (2014). Dünya Bankasının Ulusal Sosyal Güvenlik Reformlarına Etkisi. *Sosyal Güvenlik Dergisi*. Sayı 6. Yıl 3. s. 5-27.
- Erdoğan, İ. (ty). Nüfus Artışı ve Sürdürülebilir Kalkınma İlişkisinin Egemen İdeolojinin Ötesindeki Anlamları. [<http://www.irfanerdogan.com/makaleler4/nufusi.pdf>]. (Erişim: 19.10.2017).
- Eufacts (2010). Europe 2020: A European Strategy for Smart, Sustainable and Inclusive Growth.
- European Commission (2007). Europe's Demographic Future: Facts and Figures on Challenges and Opportunities, Belgium: Office for Official Publications of the European Communities.
- European Commission (2010). Proposal for a Decision of the European Parliament and of the Council on the European Year for Active Ageing (2012). com (2010). 462 Final.
- European Commission (2015). The 2015 Ageing Report Economic and budgetary projections for the 28 EU Member States (2013-2060). Belgium: Publications Office of the European Union.
- Fraccaroli, Franco ve Deller, Jürgen. (2015). Work, Aging and Retirement in Europe: Introduction to the Special. Issue. Work, Aging and Retirement. Vol 1. No 3. p. 237-242.
- Görgülü, Ü., Akyar, İ., Nuran, A., ve Kapucu, S. S., (2010). Dünyada ve Ülkemizde Yaşlılara Yönelik Sosyal Politikalar. *Türkiye Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon Dergisi*. 56: 30-33.

- Hartmann, B. (1995). *Reproductive Rights and Wrongs: The Global Politics of Population Control*. (U.S.A.: South End Press).
- Hodgson, D. (1983). *Demography as Social Science and Policy Science*. *Population and Development Review* 9. No 1. p. 1-34.
- Hoşgör, Ş. ve Aysıt, T. (2010). *2050'ye Doğru Nüfusbilim ve Yönetim: Eğitim, İşgücü, Sağlık ve Sosyal Güvenlik Sistemlerine Yansımalar*. (İstanbul: TÜSIAD Yayınları).
- ILO (2015). *Conventions and Recommendations*. [http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:1:0::NO::...]. (Erişim: 19.07.2015).
- ILO (2013). *Employment and Social Protection in the New Demographic Context*. International Labour Conference. 102 nd Session. 2013. Geneva.
- ILO (2014). *World Social Protection Report 2014/15 Building Economic Recovery. Inclusive Development and Social Justice*. Geneva: ILO Publications.
- Erol, S. I. (2016). *Küresel Bir Sorun Olarak Demografik Dönüşüm: Nedenleri, Etkileri ve Alınması Gereken Önlemler*. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*. Sayı 37. s. 75-123.
- Bozkurt, Ö.K. (2011). *Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı (ICPD 1994) Eylem Programı'nın Türkiye'de Uygulanan Sağlık Politikalarına Yansımalarının Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden İncelenmesi*. (T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Uzmanlık Tezi). Ankara.
- Kesici, M. R., Selamoğlu, A. (2005). *Genel Hatlarıyla Avrupa İstihdam Stratejisi ve Geçirdiği Dönüşüm*. *İş Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*. Cilt 7. Sayı 2. s. 25-51.
- Kirk, D. (1996). *Demographic Transition Theory*. *Population Studies*. Vol 50 No 3. p. 361-387.
- Koç, İ., vd., (2008). *Türkiye'nin Demografik Dönüşümü*. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etüdları Enstitüsü.
- Leckie, S., Huggins, C. (2011). *Conflict and Housing, Land, and Property Rights a Handbook on Issues, Frameworks and Solutions*. (USA: Cambridge University Press).
- Lee, Ronald. (2003). *The Demographic Transition: Three Centuries of Fundamental Change*. *Journal of Economic Perspectives*. Vol 17. No 4. Fall 2003: p.167-190.
- Marshall, Emily A. (2013). *Defining Population Problems: Using Topic Models for Cross-National Comparison of Disciplinary Development*. *Poetics* 41. 2013: p. 701-724.
- OECD (2015). *OECD Employment Outlook 2015. Executive Summary*.
- Özbay, F. (2009). *Türkiye'de Gençlik Nüfus ve İktidar. Türkiye'de İktidarı Yeniden Düşünmek*. (Der. Murat Güney). (İstanbul: Varlık Yayınları).
- Özberk, E. (2003). *Nüfus Politikaları ve Kadın Bedeni Üzerindeki Denetim*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı). Ankara.
- Saraç, H. (1997). *Ekonomik ve Sosyal Boyutuyla İslâm'da Nüfus Politikası*. (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları).
- Schwarz, Anita M. ve Omar S. Arias. (2014). *The Inverting Pyramid: Pension System Facing Demographic Challenges in Europe and Central Asia*. World Bank Europe and Central Asia Report.

T.C. AB Bakanlığı (2011). 2012 Avrupa Aktif Yaşlanma ve Nesillerarası Dayanışma Yılı Hakkında Bilgi Notu.

T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü (2013). Türkiye’de Yaşlıların Durumu ve Yaşlanma Ulusal Eylem Planı Uygulama Programı. Ankara.

Thompson, W. S. (1929). “Population. *American Journal of Sociology*, Vol 34. Number 6. May 1929: p. 959-975.

Tuy, Phan., Hansen, Ellen., ve David, Price. (t.y.). Değişen İşgücü Piyasasında Kamu İstihdam Hizmet. Uluslararası Çalışma Ofisi.

UNFPA (2015). Topics. [<http://www.unfpa.org/news>]. (Erişim: 01.07. 2015).
United Nations (2015). World Assambly on Ageing. [<http://www.un.org/en/development/devagenda/ageing.shtml>]. (Erişim: 17.07.2015).

United Nations (1983). Vienna International Plan of Action on Aging. New York.

United Nations (2002). Report of the Second World Assambly on Ageing Madrid 8-12 April 2002. (New York: United Nations Publication).

United Nations (2016). Crude Birth, Total Fertility, Rate of Natural Increase, Life Expectancy at Birth, Crude Death Rate By Major Area, Region and Country (1950-2050). [<http://esa.un.org/unpd/wpp/DVD>]. (Erişim: 07.04.2016).

WB Basın Bülteni (2015). Ülkeler Yaşlanan Nüfuslarının Emeklilik Harcamalarını Karşlamak için Mücadele Ediyor. [<http://www.worldbank.org/tr/news/press-release/2014/02/21/world-bank-pension-reforms-needed-in-emerging-europe-and-central-asia-to-protect-future-generations>]. (Erişim: 27.07.2015).

Weeks, John R. (2008). Population An Introduction to Concepts and Issues. (USA: Thomson Wadsworth).

WHO (2015a). What is “active ageing”?. [http://www.who.int/ageing/active_ageing/en/]. (Erişim: 20.07.2015).

WHO (2002). Active Ageing A Policy Framework.

WHO (2015b). What WHO is doing?. [http://www.who.int/ageing/about/who_activities/en/]. (Erişim: 22.07.2015).

Yazıcı, S. (2015). OECD Ülkelerinde Demografik Eğilimler ve Muhtemel Etkileri. [<http://www.mfa.gov.tr/oecd-ulkelerinde-demografik-egilimler-ve-muhtemel-etkileri.tr.mfa>]. (Erişim: 22.07.2015).

Yılmaz, Z. T. (2011). Demografik Dönüşümün Türk Sosyal Güvenlik Sistemine Etkisi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi Karadeniz Teknik Üniversitesi SBE). Trabzon.

Yüceşahin, M. M. (2011). Küresel Bir Süreç Olarak Demografik Dönüşüm: Mekânsal Bir Değerlendirme. *Coğrafi Bilimler Dergisi* 9 (1). s. 11-27.